

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH SPECIALPEDAGOGIK

VÄRDEGRUNDENS (O)SYNLIGHET I LÄROMEDEL

En socialkonstruktivistisk och semiotisk analys av 4 läromedel inom SVA och SFI
med utgångspunkt i tre diskrimineringsgrunder

Malin Nilsson och Sofia Ström

Uppsats/Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LAU927
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht 2018
Handledare:	Marianne Molander-Beyer
Examinator:	Marianne Dovemark
Rapport nr:	xx (ifylles av handläggare)

Abstract

Syftet med uppsatsen är att utifrån de tre diskrimineringsgrunderna etnicitet, sexuell läggning samt funktionsnedsättning undersöka och normkritiskt granska om och hur skolans värdegrund och uppdrag återspeglas i några av de läromedel som används på kurser i svenska som andraspråk för nyanlända elever i årskurs 4-6 och kurs B på SFI. Undersökningen syftar också till att visa huruvida det finns skillnader mellan läromedlen som används på SFI och i grundskolan. Undersökningen utgår från socialkonstruktivistisk teori och har ett normkritiskt perspektiv. I resultatanalysen har kvantitativ metod används genom en sammanställning av bilder i tabellformat. Resultatet har analyserats med en semiotisk analys och visar att framför allt sexuell läggning och funktionshinder är kraftigt underrepresenterade eller helt osynliga i samtliga läromedel vilka därmed bidrar till diskriminering. Vissa skillnader förekommer mellan läromedlen främst gällande etnicitet, där representationen är större och till synes mer genomarbetad i läromedlen för åk 4-6.

Nyckelord: Läromedel, svenska som andraspråk, SFI, diskrimineringsgrunderna, representation, normkritik

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
2. Bakgrund.....	7
2.1 Diskrimineringsgrunderna	7
2.1.1 Etnisk tillhörighet.....	7
2.1.2 Sexuell läggning.....	7
2.1.3 Funktionsnedsättning	7
2.2 Skolans grundläggande värden i läroplanerna - en historik	8
2.3 Diskriminering	10
3. Teori.....	13
3.1 Socialkonstruktivism.....	13
3.2 Genusteori och läromedel	13
4. Tidigare forskning.....	15
4.1 Etnicitet.....	15
4.2 Sexuell tillhörighet.....	16
4.3 Funktionsnedsättning	16
4.4 Forskning genomförd av svenska lärarstudenter.....	16
4.5 Studier genomförda i Norden.....	17
4.6 Studier genomförda utanför Norden	17
4.7 Normer och normkritik	18
4.8 Läromedlet som normskapare.....	18
5. Metod och material	21
5.1 Val av metod	21
5.2 Kvantitativ metod.....	22
5.3 Semiotisk analys	22
5.4 Material	23
5.5 Genomförande.....	25
5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	26

5.7 Etiska överväganden	27
6. Resultat	29
6.1 Familj	29
6.1.1 <i>Lyckas med svenska</i> - Familj.....	29
6.1.2 <i>Framåt B</i> - familj	30
6.1.3 <i>Fördel - Sva för åk 4-6</i> - familj.....	32
6.2 Fritid/vänskap	33
6.2.1 <i>Lyckas med svenska 2</i> - Fritid/vänskap	33
6.2.2 <i>Framåt B</i> - Fritid/vänskap.....	35
6.2.3 <i>Språkkraft- Sva 4-6</i> - Fritid/vänskap.....	37
6.2.4 <i>Fördel-Sva för nyanlända 4-6</i> -Fritid/vänskap	38
6.3 Sammanfattning av resultat.....	42
6.3.1 Etnicitet i läromedel för SFI och Sva åk 4-6.....	42
6.3.2 Sexuell läggning i läromedel för SFI och Sva åk 4-6	42
6.3.4 Funktionsnedsättning i läromedel för SFI och Sva åk 4-6.....	42
6.3.5 Slutsatser utifrån resultatet.....	43
7. Diskussion och analys.....	45
7. 1 Diskussion om val av metod	45
7. 2 Diskussion och analys av våra resultat	46
7. 2. 1 Etnicitet.....	46
7. 2. 2 Sexuell läggning.....	49
7.2.3 Funktionsnedsättning	49
7.2.4 Sammanfattande slutsatser.....	50
7.2.5 Förslag till framtida forskning	51
Källförteckning	53
Referenser	58
Bilaga 1- Fritidsintressen i <i>Fördel-sva för åk 4-6</i>	
Bilaga 2 - Familj från <i>Framåt B</i>	
Bilaga 3 - Kvinnor som porträtteras som somalier i <i>Lyckas med svenska</i>	
Bilaga 4 - Familj där en familjemedlem har en funktionsnedsättning <i>Fördel-sva för åk 4-6</i>	

1. Inledning

Vi som är uppsatsens författare är båda lärare i Svenska som andraspråk. En av oss arbetar inom grundskolan med elever i årskurs 4-6, och en av oss med svenska för invandrare (SFI) med vuxna elever. Även om våra elevgrupper skiljer sig åt åldersmässigt, har vi insett att vårt arbete utgår utifrån samma gemensamma grundläggande värderingar.

I såväl läroplanen för grundskolan (Lgr 2011¹) som för vuxenutbildningen (Vux 2013²) finns skolans värdegrund beskriven klart och tydligt: I den moderna svenska skolan får ingen elev, vare sig barn eller vuxen, diskrimineras eller särbehandlas. I den svenska skolan 2018 ska varje elev bemötas lika och kunna delta på lika villkor. Som lärare måste vi enligt skolans värdegrund och uppdrag aktivt arbeta för att diskriminering och särbehandling motverkas. Diskrimineringsombudsmannen (DO)³ har fastslagit sju diskrimineringsgrunder som finns beskrivna i skolans värdegrund samt i läroplanerna:

Skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Omsorg om den enskildes välbefinnande och utveckling ska prägla verksamheten. Ingen ska i skolan utsättas för diskriminering på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder eller funktionsnedsättning eller för annan kränkande behandling. Sådana tendenser ska aktivt motverkas. Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. (Lgr 11, s. 7)

På våra skolor har vi båda arbetat med dessa diskrimineringsgrunder utifrån en likabehandlingsplan. Enligt skollagen (SFS 2010:800) ska en likabehandlingsplan finnas på alla svenska skolor och den tar sin utgångspunkt i de sju diskrimineringsgrunderna. I arbetet med likabehandlingsplanerna har vi som lärare fått upp ögonen för diskrimineringsgrunderna, och upplever därför att det är viktigt att eleverna får ta del av ett läromedel som inte bidrar till diskriminering, upprätthåller normer eller exkluderar. Vi har i samband med detta även börjat fundera över läromedlet som normskapare, och vem som får synas och inte synas i de läromedel vi använder. Frågor har också väckts gällande huruvida läromedlen skiljer sig åt för barn/unga respektive vuxna elever som möter det svenska språket i skolan för första

¹ Läroplanen för grundskolan 2011 kommer i vår uppsats förkortas med Lgr 11.

² Vuxenutbildningens läroplan 2013 kommer i vår uppsats förkortas med Vux 13.

³ Diskrimineringsombudsmannen kommer i vår uppsats även att förkortas som DO.

gången. En bild som förekommer i ett läromedel för SFI eller i Svenska som andraspråk (Sva) skulle kunna bära på symboler och medföra förväntningar och associationer om Sverige och det svenska samhället samt rådande kulturer och normer i dessa.

Vi har särskilt intresserat oss för hur tre av de sju diskrimineringsgrunderna syns och representeras i läromedlen: etnisk tillhörighet, sexuell läggning och funktionsnedsättning. Dessa tre har vi valt utifrån intresse och nyfikenhet, så väl som erfarenheter i klassrummen.

Etnisk tillhörighet har intresserat oss särskilt eftersom våra elever, till viss del, kommer från andra länder eller andra kulturer än den svenska. En av uppsatsskribenterna har enbart elever med annat modersmål än svenska, och den andra har en ofta kallad "blandad" klass där det finns elever med svenska som modersmål samt annat modersmål än svenska.

Sexuell tillhörighet har också väckt vårt intresse då vi i likabehandlingsarbetet upplevt att det ibland saknas en öppenhet inför olika sexualiteter bland vissa av våra elever.

Funktionsnedsättning har särskilt väckt vårt intresse, eftersom vi båda har reagerat på frånvaro av representation av denna diskrimineringsgrund i läromedlen och därför vore det spännande att undersöka om denna upplevelse stämmer. Utifrån detta har vi därför formulerat några frågeställningar som vi vill ha svar på i vår undersökning.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att utifrån tre av diskrimineringsgrunderna undersöka och normkritiskt granska hur och om skolans värdegrund och uppdrag återspeglas i några av de nyutgivna läromedel som används på kurser i svenska som andraspråk för nyanlända elever i årskurs 4-6 och kurs B på SFI.

Med vår studie vill vi bidra till mer kunskap kring hur dessa diskrimineringsgrunder syns och representeras upp i de läromedel som används. Vi har valt att undersöka läromedel inom ramen för ämnet Svenska som andraspråk då detta är ett ämne vi båda har gemensamt, samt att vi båda har elever med annat modersmål än svenska.

Vi är om vårt utvalda material tillåter även intresserade av en komparativ aspekt, det vill säga huruvida det förekommer skillnader mellan de läromedel som används för barn/unga och de som används för vuxna. Denna aspekt kommer att utvecklas längre fram i uppsatsen.

Vår undersökning ämnar besvara följande frågeställningar:

1. Hur syns och representeras skolans värdegrund i några utvalda läromedel för SFI och Sva åk 4-6 utifrån diskrimineringsgrunderna etnicitet, sexuell tillhörighet och

funktionsnedsättning?

2. Vem syns och representeras i texter och på bilder?
3. Hur upprätthålls normer och stereotyper?
4. Hur framställs de tre diskrimineringsgrunderna i Sva-läromedel för åk 4-6 och för SFI?

2. Bakgrund

Här kommer vi att beskriva diskrimineringslagstiftningen och värdegrunden i de olika läroplanerna under 1900-talet fram tills idag. Vi ger också en djupare definition av de tre diskrimineringsgrunderna som vi kommer att använda som grund i vår uppsats.

2.1 Diskrimineringsgrunderna

I Sverige finns sju olika diskrimineringsgrunder som ligger till grund för diskrimineringslagen - ingen får kränkas eller särbehandlas utifrån kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnicitet, ålder, sexuell tillhörighet, funktionsnedsättning, religion eller annan trosuppfattning. Denna lag är skolor enligt skollagen (SFS 2010:800) skyldiga att följa. Eftersom vår undersökning är av en begränsad storlek, har vi som tidigare nämnt valt att begränsa oss genom att titta närmare på tre av diskrimineringsgrunderna och hur dessa förekommer i utvalda läromedel. De utvalda diskrimineringsgrunderna följer nedan.

2.1.1 Etnisk tillhörighet

Enligt DO (2018) innebär etnisk tillhörighet en individs etniska ursprung eller nationalitet. Det kan även innebära hudfärg eller andra liknande förhållanden. Det handlar om hur individen identifierar sig själv, sin etniska bakgrund och historia.

2.1.2 Sexuell läggning

I lagen definieras sexuell läggning som någon som betraktar sig som homosexuell, heterosexuell eller bisexuell. Diskrimineringsgrunden innefattar alla dessa tre sexuella läggningar. Detta omfattar situationer och förutsättningar som har ett nära samband med den sexuella läggningen, såsom att ha sexuellt umgänge eller att bo och leva med någon av samma kön eller av annat kön enligt DO (2018).

2.1.3 Funktionsnedsättning

Begreppet funktionsnedsättning innebär varaktiga fysiska, psykiska eller begåvningsmässiga begränsningar av en persons funktionsförmåga enligt DO (2018). Nedsättningen av funktion ska ha kommit till följd av en skada eller en sjukdom som fanns vid födseln, den kan även ha uppstått senare eller den kan förväntas uppstå. Om en individ har drabbats av en tillfällig funktionsnedsättning omfattas denna inte av denna diskrimineringsgrund. Diskrimineringsombudsmannen sammanfattar definitionen som följande:

“Funktionsnedsättning innebär en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Det är alltså något som en person har, inte något som en person är” (DO 2018).

2.2 Skolans grundläggande värden i läroplanerna - en historik

Den svenska skolan förändrades drastiskt 1960. Från att ha varit en folkskola med skolplikt i minst sju år, blev skolan till det som skulle kallas för enhetsskolan med årskurser från ett till nio. 1962⁴ kom den första läroplanen för grundskolan. Den har sedan följts av Lgr 69⁵, Lgr 80⁶, Lpo 94⁷ samt den nuvarande Lgr 11. Inom vuxenutbildningen infördes den första läroplanen 1982, då Vux 82⁸ kom, denna följdes senare av Lpf 95⁹ samt Vux 13. I de tidigare läroplanerna förekommer många formuleringar gällande demokratiska principer, värden och vikten av att eleverna fostras till fria, men ansvarsfulla individer.

I Lgr 69 lyfts jämställdheten mellan man och kvinna fram samt att skolan ska främja detta arbete. I samma läroplan lyfts även omvärlden fram genom att dåvarande Skolöverstyrelsen förtydligar vikten av tolerans och likaberättigande mellan kön, nationer och folkslag. I Lgr 80 fastslår Skolöverstyrelsen att “... skolan skall fostra eleverna till insikt om att ingen människa får utsättas för förtryck och att ingen med problem och svårigheter får lämnas åt sitt öde. Var och en har ett ansvar för att försöka minska andra människors smärta, lidande och förnedring” (Lgr 80, s 19).

I Lpo 94 tydliggörs arbetet mot kränkande behandling och mobbning genom uppmaningen att tendenser till trakasserier aktivt ska bekämpas (Lpo 94, s 5). Även jämställdhetsfrågan har en större plats i denna läroplan än tidigare.

Utsatta och svaga människor har redan i Lgr 62 en särskild ställning i läroplanerna. Det är inte så tydligt vilka dessa är, men underförstått handlar detta om de som, exempelvis, har det svårt i sin inläring och svårare fysiska handikapp (Lgr 62, s 65). Detta går sedan som en röd tråd genom de kommande planerna. De tre diskrimineringsgrunderna som vi särskilt undersöker återfinns i läroplanerna, men de är inskrivna med flera decenniers mellanrum. Att

⁴ Läroplanen för grundskolan 1962 kommer i vår uppsats att förkortas Lgr62

⁵ Läroplanen för grundskolan 1969 kommer i vår uppsats att förkortas Lgr69

⁶ Läroplanen för grundskolan 1980 kommer i vår uppsats att förkortas Lgr80.

⁷ Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet 1994 kommer att i vår uppsats förkortas Lpo94.

⁸ Läroplanen för vuxenutbildningen 1982 kommer i vår uppsats att förkortas Vux82

⁹ Läroplanen för de frivilliga skolformerna 1994 kommer i vår uppsats att förkortas Lpf94

skolan ska värna om människor med funktionsnedsättning återfinns, som beskrivits tidigare, redan i Lgr 62. Dock framställs dessa just som svaga och utsatta. I Lgr 80 tas etnicitet upp i samband med att en elev med ett annat modersmål än svenska ska ha rätt till modersmålsundervisning, samt att skolan ska främja mellanfolkliga relationer (Lgr 80, s 16). Först i Lgr 11 fick diskrimineringsgrunderna plats i läroplanen. När den nya läroplanen kom 2011 hade Sverige infört Diskrimineringslagen (2007) och den omfattade då även skolan.

I Lgr 11 ingår sedan revideringen 2018 ett tydligare avsnitt gällande könsroller samt vikten av att leva i ett mångkulturellt samhälle. Sedan tidigare hade diskrimineringsgrunderna fastslagits i skolans grundläggande värden, men det var först i Lgr 11 som begreppet diskriminering skrevs in i skolans läroplan.

När det gäller vuxenutbildningens läroplaner är det i Lpf 94, som var gemensam med gymnasieskolan, som grundläggande värden tas upp för första gången under rubriken skolans värdegrund och riktlinjer. Där står det att

Skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos eleverna förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. (Lpf 94, s. 3)

Dessa värden har förstärkts i vuxenutbildningens läroplan som kom 2013 (Vux 13). Förutom den gemensamma värdegrund som finns med Lgr 11 påtalas också lärarens roll som förmedlare av bland annat demokrati, tolerans och jämställdhet (Vux 2013).

I Sverige fick läroboken sitt genomslag då allmän skolplikt infördes 1842. Men redan före detta hade kyrkan och staten granskat bokutgivningen och bestämt vilka böcker som skulle få tryckas och säljas i Sverige. Inte ens när tryckfrihetsförordningen 1766 upphävde censuren försvann granskningen av läroböcker enligt Långström (1997). Kriterierna för att få publicera sina alster var många och hårda. 1938 inrättades en statlig granskningsnämnd som granskade och godkände de läromedel som skulle få användas i skolan. Kyrkans makt över läromedlen försvann vid granskningsnämndens förändring 1948 och därmed försvagades också kyrkans ställning.

Fram till 1974 granskades samtliga läromedel, därefter granskades enbart läromedel inom ämnena SO och NO. Detta skedde fram till 1991 då den sista formen av granskningsnämnden lades ned. I samband med detta lades granskningen av läromedel på Skolverket (Calderon

2015). Idag ligger ett stort ansvar på den enskilde läraren att välja läromedel och därmed också välja utifrån ett värdegrundsperspektiv.

2.3 Diskriminering

Att människor har blivit diskriminerade på olika sätt har förekommit i alla tider. Folkslag har blivit behandlade felaktigt exempelvis på grund av sin hudfärg, sin funktionsnedsättning, kön eller ursprung. Exempelvis fick kvinnor i Sverige rösta först 1921. I Sverige kom också jämställdhetslagen 1979, vilken var den första svenska lagen som behandlade diskriminering.

1948 röstade FN:s generalförsamling igenom en förklaring om de mänskliga rättigheterna som slog fast varje människas unika värde. FN uppmanade sina medlemsländer att sprida förklaringen och göra den känd, läst och förstådd av alla medlemsländer oavsett politisk stabilitet.

I artikel 1 och 2 slås det fast att “... *alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter...*” samt att man är “... *berättigad till dessa rättigheter utan åtskillnad av något slag*” (FN, 1948). I samband med att Sverige antog förklaringen har svenska staten, och i dess myndighetsutövning även vi lärare, skyldighet att arbeta för människors lika värde och mot all form av diskriminering.

Sverige har även skyldighet gentemot EU att ha en lagstiftning som kan hålla i Europadomstolen, därför har Sverige sedan 2007 en samlad lagstiftning som definierar diskriminering och även en myndighet, Diskrimineringsombudsmannen (DO), som handhar ärenden som rör alla former av diskriminering. Att diskrimineras kan sammanfattningsvis sägas innebära att man missgynnas eller kränks utifrån de sju diskrimineringsgrunderna.

Sofia Rönnqvist (2008) skriver i sin doktorsavhandling “*Från diversity management till mångfaldsplaner?*” om att diskrimineringsbegreppet kan delas upp i fyra delar. Dessa fyra är: preferensdiskriminering, statistisk diskriminering, strukturell diskriminering och institutionell diskriminering.

När det sker en negativ särbehandling av en person ur en enskild grupp och den sker på grund av att den ogillas av den som diskriminerar, kallas detta för preferensdiskriminering. Begreppet statistisk diskriminering betyder att man generaliserar en viss grupps förmodade beteende och sorterar bort enskilda personer i exempelvis anställningsintervjuer eller i en elevkö till en skola.

De begrepp vi kommer att använda oss av i vår uppsats är strukturell och institutionell diskriminering. Dessa begrepp handlar mer om hela samhällets inställning och organisering

än om en enskild persons handlingar. Rönnqvist (2008) påpekar att “Strukturell diskriminering bör enligt Integrationsverket (2004) ses som en över- och underordning som genomsyrar hela samhällets organisering och där grunden för denna ordning är ojämlik fördelning av makt, inflytande och materiella resurser” (Rönnqvist, 2008 s. 9) Den institutionella diskrimineringen har sin grund i den strukturella och visar sig till exempel genom våra lagar, regelverk och de normer som finns (Rönnqvist, 2008). I läromedlen återfinns detta genom att vissa grupper inte syns eller, då de nämns, framställs som något icke-normativt eller annorlunda. Till exempel kan det genomgående i en lärobok vara bilder där en normativ person framställs som vit, framgångsrik, heterosexuell och medelklass och där den “andre” enbart syns i egenskap av att representeras, förklaras eller förminskas. Detta kan till exempel ske när en funktionshindrad förekommer i ett sammanhang där den framförallt står som en “representant” för sin funktionsnedsättning, som när en bild på en rullstolsburen får förstärka en text som handlar om funktionsnedsättning

När regeringen 2007 la fram propositionen om ett starkare skydd mot diskriminering fastslog man att den svenska lagstiftningen skulle ha samma definition av diskriminering som EU. I propositionen definieras begreppet diskriminering med att “... olika regler tillämpas i jämförbara situationer eller att samma regel tillämpas i olika situationer. När olika regler tillämpas i jämförbara situationer talar man om direkt diskriminering och när samma regel tillämpas i olika situationer talar man om indirekt diskriminering” (regeringens proposition 2007/05 s. 96). Diskrimineringslagen antogs 2007 och har förstärkts vid flera tillfällen sedan dess, senast 2017 då bland annat kraven på att även de aktörer som verkar inom utbildningsområdet ska ha aktiva åtgärder som omfattar alla delar i diskrimineringsförbudet.

3. Teori

I detta avsnitt kommer vi att redogöra för de teorier som ligger till grund för vår analys. De utvalda teorierna är socialkonstruktivism och genusteori samt dess relation till läromedel. Teorierna är på olika sätt besläktade eller sammankopplade med varandra i sitt synsätt på världen, hur den är konstruerad och kan analyseras.

3.1 Socialkonstruktivism

Uppsatsen har en socialkonstruktivistisk ansats. Det innebär att de teorier som appliceras och beskrivs nedan har ett kritiskt förhållande till världen som sådan, och hur den ses och är konstruerad. Den socialkonstruktivistiska synen på världen uppmanar oss enligt professor i beteendevetenskap och statskunskap Vivien Burr (2003) att ifrågasätta det vi kanske tar för givet och ser som självklart. Burr (2003) beskriver socialkonstruktivismen som ett sätt att ifrågasätta det vi har lärt oss om världen och reflektera över det vi ser - och det vi ser är inte nödvändigtvis "sanningen" eller "fakta". Hon exemplifierar genom att lyfta fram kön och vad det är att vara man eller kvinna - genom socialkonstruktivismen kan vi exempelvis diskutera huruvida "kön" enbart är en social konstruktion, och varför vi istället ska använda begreppet genus eller ett "socialt kön". Genom detta synsätt blir egenskaper som "manliga" och "kvinnliga" enbart sociala konstruktioner som vi kan ifrågasätta, omvärdera och dekonstruera enligt Burr (2003).

3.2 Genusteori och läromedel

Inom genusteorin, som faller under socialkonstruktivismen, beskriver man som tidigare nämnt kön som en social konstruktion. Filosofer som Butler (1990) menar att kön, och de egenskaper som tillskrivs som "manliga" respektive "kvinnliga" skapas och återskapas genom beteenden och invanda mönster.

Smedler och Drake (2008) har forskat inom psykologi och genusvetenskap. De skriver om ungdomar och att "göra kön", det vill säga hur ungdomars identitetsskapande är ett ständigt pågående arbete fyllt av krav och regler. Författarna påpekar att en stor mängd forskning visar hur identitetsarbetet är särskilt viktigt i adolescensen och hur tydliga regler och kategorier blir ett sätt att finna balans i en tid av turbulens. I dessa regler och kategorier ingår även oskrivna regler för hur man bör och inte bör vara inom ramen för manligt respektive kvinnligt. Bland dessa menar forskarna att även den heterosexuella normen ingår, det vill

säga att heteronormen gärna blir standard i ungdomsgrupper och ett "krav" för acceptans (Smedler och Drake, 2008).

Karlsson (2017) skriver att det inom psykologin och den kognitiva behaviorismen finns teorier om så kallad modellinlärning. Enligt modellinlärningen lär människan in beteenden genom att observera andra - detta kan även vara företeelser, som exempelvis bilder, och lagrar dem omedvetet som förebilder eller modeller.

Här är de bilder som förekommer i läroböcker ett exempel på vad som skulle kunna fungera som denna typ av "modell", och om de exempelvis upprätthåller heteronormen och normer om kön, kan de också ses som en del i ett identitetsskapande, för vuxna men särskilt för unga.

De bilder och texter som förekommer i läromedel kan alltså anses bidra till att skapa, porträttera eller upprätthålla eventuella normer som redan existerar i samhället, så tillvida att bilderna/texterna inte utmanar dessa på något sätt.

4. Tidigare forskning

Det finns ett flertal genomförda studier med fokus på läromedel och diskriminering, både i Sverige och utomlands. Några av dessa, som har relevans för vår uppsats, presenteras nedan. Enligt vad vi har kunnat utröna finns det ingen forskning genomförd på läromedel inom svenska som andraspråk som även är komparativ gällande läromedel för både barn och vuxna. Forskning om normkritik samt läromedlet som normskapare presenteras också i detta kapitel.

4.1 Etnicitet

Johnsson Harrie (2016) har i sin forskning bland annat granskat läroböcker i samhällskunskap och historia för årskurs 7-9 med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans. Hon lyfter bland annat fram en rapport genomförd av Statens institut för läromedel (SIL) som presenterades 1990, där ett flertal forskare undersökte läromedel som användes i den svenska grund- och gymnasieskolan. I rapporten framkom bland annat att det förekom "schabloner av det som är främmande och annorlunda, stereotypa bilder av i- och u-länder och om en iver att visa välvilja som ibland slår över i en alltför glättig och hurtig bild av det mångkulturella samhället" (Johnsson Harrie, 2016, s 9). Detta exemplifieras enligt forskarna i läroböckerna genom stereotypa bilder av i- och u-länder, där u-länderna genomgående representerar "den andre", det som är främmande och avvikande, och i-länderna ett underförstått "vi". Johnsson Harrie (2016) påpekar även att vid en summering av tidigare genomförda studier, går det generellt att se ett tydligt drag av uppdelning mellan "vi" och "de" i läromedlen, där "vi" framställs som bättre än "de" (2016, ibid). Eftersom forskningen genomfördes under 1990-talet, och att även innehållet i kursplanerna har ändrats sedan dess, är det intressant att se huruvida schablonerna har ändrats i mer nyligen utgivna läromedel.

Jörgen Mattlar (2008) har i sin avhandling undersökt läromedel inom SFI med fokus på kön, klass och etnicitet, där han utgår från att det finns dolda idéer och värderingar i det undersökta materialet. I sin analys kommer han bland annat fram till att det svenska samhället och den svenska identiteten framstår som en kontrast gentemot "den andre", han sammanfattar hur denne beskrivs i läromedlen: "[the non-Swedish]... is characterized as non democratic and unequal marked by social injustice, conflicts, and chaos. The target group is assumed to be religious and ignorant". (2008, s 202). Den icke-svenske som representeras i läromedlen är alltså icke-demokratisk, ojämfäst och präglad av social orättvisa, konflikt och

kaos. Dessutom är den icke-svenske religiös och ignorant (vår översättning).

4.2 Sexuell tillhörighet

Graeske (2010) drar några slutsatser i sin undersökning av hur skolans värdegrunder återspeglas i läromedel i svenska. Framför allt är hon kritisk till de läromedel hon granskat. Hon menar att normer om sexualitet och kön återskapas och att läromedlen “traderar och cementerar värderingar som strider mot skolans värdegrund” (2010, s 28)

Larsson och Rosén (2006) har genomfört en underlagsrapport till Skolverkets rapport *I enlighet med skolans värdegrund* (2006), där de har fokuserat uteslutande på hur sexuell läggning framställs i läromedel. De kommer fram till att även om det skett förändringar i läromedel under de senaste decennierna, och att homosexualitet nu är synligt i läromedlen, så menar det att detta är på gott och ont - det är heterosexualitet som är normen och den homosexuelle syns som “den andre”. Bi- och homosexualitet får synas just för att representera “den bisexuella” eller “den homosexuella” familjen medan heterosexuella får synas i alla möjliga sammanhang utan att deras sexualitet har något särskilt fokus (Larsson och Rosén, 2006).

4.3 Funktionsnedsättning

Skolverkets rapport *Funktionshinderns (o)synlighet i läromedel* från 2007 visade att läroböckerna som granskats i studien, presenterade en stereotyp bild av funktionsnedsättning, i form av “både kategorisk under- respektive överexponering” (2007, s 77) - om och när funktionsnedsättning porträtterats i läromedlen, så var det på ett avvikande sätt. Skolverkets rapport belyser sammanfattningsvis att läroböcker tycks upprätthålla en norm där funktionsnedsättning ses som avvikande.

4.4 Forskning genomförd av svenska lärarstudenter

En del liknande undersökningar är också genomförda inom Sverige relativt nyligen. Några exempel är Åkesson (2016) där en normkritisk granskning av läromedel genomförs och Henningson och Nordell (2017) som gör en innehållsanalys med fokus på hur bland annat funktionsnedsättning representeras i matematikböcker för årskurs 1-3. Dessutom undersöker Persson (2015) digitala läromedel med fokus på skolans värdegrund. Isaksson (2015) genomför en undersökning med fokus på genus och sexualitet inom läromedel i religionskunskap.

Förekomsten av den aktuella svenska forskningen ovan menar vi visar att vårt val av ämne är aktuellt och relevant för många lärare. I nuläget har det efter vad vi kan finna inte genomförts en komparativ undersökning av läromedel inom ämnet Svenska som andraspråk.

4.5 Studier genomförda i Norden

Lechinskaya (2017) har i sin masteruppsats vid Oulu universitet i Finland genomfört en studie av hur mångfald representeras i läromedel i engelska. Bland annat visar hennes forskning att funktionsnedsättningar är mer synliga och normaliserande i de mer nyligen utgivna läromedlen hon undersöker jämfört med de äldre. Dock påpekar författaren att funktionsnedsättningar vid ett flertal tillfällen i de studerade läromedlen lyfts fram som någonting inspirerande - de funktionsnedsatta individerna får bidra med en sorts "solskenshistoria" om hur det går att lyckas, sin funktionsnedsättning till trots. Detta exemplifieras med ett avsnitt om Stevie Wonder som haft en lyckad karriär trots sin synskada (2017, s 69).

I en studie av förekomsten av sexuell läggning i läromedel i naturvetenskap genomförd vid Oslo Universitet av Røthing (2017), argumenterar artikelförfattaren för att homosexuella i läromedlen syns som "den andre", trots att detta inte överensstämmer med kursplanerna. Den heterosexuelle är enligt Røthing normen och enbart den som får synas när exempelvis kroppar och sexualitet ska beröras i läromedlen.

4.6 Studier genomförda utanför Norden

En studie genomförd vid tre olika universitet i England och Teheran, analyserar representationen av människor med funktionsnedsättningar i läromedel i engelska som används i England och Iran. Hodkinson, Ghajarieh och Salami (2018) utgår i sin analys från tanken att skolan idag ska vara inkluderande och hjälpa alla att nå så långt som möjligt i sin utveckling. I sin analys av bilder i nästan 100 läroböcker visar det sig att endast 21 av 4015 bilder visar någon form av en person med funktionsnedsättning. Utav dessa finns barn med funktionsnedsättning representerade på två bilder. Representationen i de iranska böckerna är noll. De menar att läroboken har en betydande roll i hur barnen ser på sin omvärld och om de inte möter funktionsnedsättningar som något normalt i sin skolgång, kommer de heller inte se funktionsnedsatta som en del av samhället.

I en annan studie av Deckman, Fulmer, Kirby, Hoover och Mackall (2018), verksamma vid tre olika amerikanska universitet, analyseras etnicitet, kön och sexualitet i den

amerikanska grundskolans läroböcker i hälsa. I sin analys av representation av dessa kommer de fram till att olika etniciteter representeras i flera böcker, men att de nästan alltid framställs negativt. Exempelvis finns det bilder på färgade och asiater i samband med att det ges information om fritidssysselsättningar som leder till negativa livsstilar och därigenom förstärks bilden att just dessa etniciteter hamnar i kriminalitet och sämre mående. De menar även att läraren bör använda sig av diskussion och eget material för att skapa en balans i hur olika etniciteter, kön och sexualiteter framställs.

4.7 Normer och normkritik

Uppsatsen har en normkritisk ansats. Lövkrona och Reimer (2016) skriver att normer är “[...] idéer, oskrivna regler, om vad som anses vara normalt och onormalt och byggs av föreställningar och värderingar som skapar förväntningar på individers beteende, utseende och livsstil. Normer påverkar även hur vi uppfattar oss själva och hur vi identifierar eller disidentifierar oss med de positioner som erbjuds”. (Lövkrona och Reimer 2016, s 134). Författarna menar vidare att för att kunna genomföra någon form av värdegrundsarbete, bör man reflektera över att normer existerar samt hur dessa påverkar den som inte passar in i den rådande normen. De föreslår att för att kunna ändra normer genom att arbeta normkritiskt, är grunden reflektion. Denna reflektion kan enligt författarna uppstå genom att man utsätts för situationer eller händelser som gör att man ifrågasätter rådande normer.

Ett läromedel som representerar bilder och texter som bryter mot den rådande normen, skulle således också kunna ses som en del i ett värdegrundsarbete. Ett läromedel som däremot återskapar rådande normer, skulle kunna sägas motverka ett aktivt värdegrundsarbete på en skola.

4.8 Läromedlet som normskapare

I denna uppsats utgår vi från att läromedlen är en del i ett normskapande. I likhet med bl.a. Eilard (2010) antar vi att läromedel är “en del av samhällskontexten” (2010, s 22). Eilard refererar också till Selander, som gjort ett flertal undersökningar av läromedel och menar att “Pedagogiska texter är producerade för att användas i skolan med syfte att förmedla allmängiltig faktakunskap såväl som grundläggande kulturella normer och värderingar (2010, s 25).” Selander påpekar också att “Läsebokstexterna ses som symboliska (re)konstruktioner av sina samtiders rådande normer, värderingar och ideal, och därmed som implicita

förmedlare av dessa samhällsideal” (Eilard 2010, s 22).

Johnsson Harrie (2006) skriver i sin granskning av läromedel att läroboken idag har konkurrens från många olika kategorier av läromedel, och hon sammanfattar med att skriva “om [läroboken] vill hålla kvar en stark ställning måste den också leva upp till höga kvalitetskrav” (2006, s 5). Ett sådant kvalitetskrav kan enligt vår utgångspunkt exempelvis vara att återspegla och representera skolans värdegrund eller diskrimineringsgrunderna.

5. Metod och material

I det här avsnittet kommer vi att redogöra för vårt val av metod, och hur vi kommer att gå tillväga när vi sammanställer de data som utgör underlag för vår analys. Vi kommer dessutom att redogöra för det utvalda materialet och urvalet av detta, samt redogöra för hur vi lade upp arbetsprocessen.

5.1 Val av metod

Som framgått av vårt syfte vill vi utifrån tre av diskrimineringsgrunderna undersöka och normkritiskt granska hur och om skolans värdegrund och uppdrag återspeglas i några av de läromedel som används på kurser i svenska som andraspråk för nyanlända elever i årskurs 4-6 och kurs B på SFI.

Vi vill också om möjligt införa en komparativ aspekt genom att läromedlen som ska analyseras används både för vuxna och barn, så att de jämförs med varandra för att belysa huruvida det finns skillnader mellan material riktat till barn respektive vuxna. Vi vill i vår analys titta på både texter och bilder som förekommer i läromedlen, och vi vill göra en sammanställning där vi räknar bilder för att få en överblick av materialet.

Universitetslektor Staffan Stukát (2011) beskriver ett antal metoder som är lämpliga för analys inom utbildningsvetenskap. Stukát (2011) menar att forskningsproblemet ska styra metodvalet, och lyfter fram dokumentanalys som lämpligt inom utbildningsvetenskap, vilket passar vårt val av undersökning då läromedel är en form av dokument. Textanalys som metod används enligt Stukát (2011) då forskaren vill undersöka innehåll i till exempel läroböcker, styrdokument och läroplaner, vilket passar vårt val av undersökning. Stukát talar om tre olika slags analyser inom området; textanalys, innehållsanalys och semiotisk analys. Att göra en textanalys innebär att gå på djupet i texten och granska den teoretiskt. Gör man däremot en innehållsanalys studeras texten mer kvantitativt och om forskaren använder sig av en semiotisk analys analyseras både text och bild.

Boréus och Bergström (2012) exemplifierar också olika typer av textanalys. De lyfter fram diskriminering och menar att denna inte kan framgå enbart genom en textanalys, utan påpekar att "dess förekomst måste argumenteras för med hänvisning till uppfattningar utanför texten" (2012, s 289) och menar vidare att "ideologiska budskap i texterna kan överhuvudtaget bara förstås i relation till föreställningar utanför texterna och i jämförelse med andra sätt att se världen" (2012, ibid). Vi bör alltså enligt Boréus och Bergström (2012) inte enbart analysera

textens funktion, som exempelvis syntax och ordval, om vi vill ringa in just diskriminering. Att göra detta kan exempelvis ske genom att vi också förhåller oss normkritiskt till de utvalda läromedlen, samt att vi även analyserar de bilder som förekommer.

Eriksson och Göthlund (2004) är forskare inom konstvetenskap respektive kommunikation. De beskriver en mängd metoder för att analysera bilder och även här nämns den semiotiska analysen. Utifrån detta har vi kommit fram till att i vår undersökning är det den semiotiska bildanalysen som kommer att fungera mest effektivt, då bilderna i läromedlen får anses ha en tilltänkt mottagare (läsaren/eleven). Se mer i 5.1 nedan. Stukát (2011) påpekar även att en komparativ studie, där man jämför olika texter med varandra, kan ge mycket intressanta resultat (2011, s 60), vilket också stämmer överens med vad vi vill undersöka.

Avslutningsvis nämner Stukát (2011) också kvantitativ metod som lämplig vid sammanställningar och analys av data. En kvantitativ analys kan vara till hjälp när förekomsten av olika variabler i ett material ska mätas. En sådan mätning kan sedan ligga till grund för en kvalitativ analys.

5.2 Kvantitativ metod

I analysen kommer en kvantitativ metod användas genom en sammanställning av ett antal bilder som föreställer individer, samt i vissa fall i vilket sammanhang individerna förekommer. Vi kommer på grund av arbetets omfattning tyvärr inte ha möjlighet att analysera samtliga bilder i läromedlen, så för att möjliggöra en analys som kan appliceras på den större delen av de utvalda läromedlen samt för att få med så många bilder som möjligt, kommer vi därför att indela och räkna bilderna utifrån några kategorier. Sedan görs analysen utifrån dessa. Baserat på de situationer vi ansåg vara mest frekvent förekommande valde vi kategorierna *familj* och *fritid/vänskap*.

Baserat på våra diskrimineringsgrunder räknas sedan bilderna utifrån vilka etniciteter som förekommer, hur många individer som porträtteras med någon form av funktionsnedsättning, samt vilken sexualitet som presenteras om möjligt. Den kvantitativa delen kommer att presenteras i tabellform, som följs av en kvalitativ/semiotisk analys.

5.3 Semiotisk analys

Vi ämnar använda en semiotisk analys när vi studerar de bilder som förekommer i läromedlen. Eriksson och Göthlund (2004) beskriver semiotiken som en teori för att undersöka hur människor kommunicerar via tecken, och "bygger på tanken att vi som

individer har möjlighet att tyda bilder, texter och visuella uttryck som budskap eller bärare av mening” (Eriksson och Göthlund 2004, s 34). De påtalar att semiotiken har sin grund i den franske antropologen De Saussures teorier om språket som teckensystem, och den har bland annat legat till grund för poststrukturalismen. En annan förgrundsgestalt inom semiotik och poststrukturalism är Barthes, en fransk litteraturteoretiker, litteraturkritiker och sociolog som var verksam under 1900-talet (Miegel och Johansson, 2002).

Eriksson och Göthlund (2004) argumenterar för att semiotiken är ett “användbart redskap” för att förstå hur bilder både samverkar med och påverkar betraktaren eller mottagaren. Författarna beskriver hur man med Barthes terminologi bestämmer bildens/tecknets grundförståelse (denotation) och därefter merbetydelser (konnotationer), alltså de associationer som bilden kan ge upphov till. Inom semiotiken ser man det tolkade föremålet (eller bilden) som ett slags meddelande till mottagaren, och att bilden på detta sätt är något sändaren kommunicerar via. I denna undersökning blir sändaren läromedelsförfattaren, som valt bilderna medan mottagaren blir läsaren. Man utgår även från att bilden också ingår i en kontext där den “bär ett budskap” och “genererar värderingar”.

Att använda semiotiken som metod innebär i detta fall att man tolkar bildens olika element som tecken för någonting. Relevant är också att man i den semiotiska analysen ser till bildens kontext - inom olika kulturer finns det varierande tolkningar av vad som anses vara autentiskt, och dessutom spelar kontexten in: I vilket sammanhang förekommer bilden? Vilka förväntningar medför detta hos betraktaren? (Eriksson och Göthlund, 2004). Här kommer vi i vår analys därför också inkludera bildtexter och nämna i vilket sammanhang bilden nämns.

Värt att nämna är att inom semiotiken har det, vilket Eriksson och Göthlund (2004) påtalar, kommit att utvecklas olika teoritraditioner och metoder för teckentolkning, men vi använder semiotiken enbart som analysmetod i vår undersökning.

5.4 Material

Här följer en sammanställning av de material vi har valt att analysera samt hur vi gick tillväga i vår urvalsprocess. Vi har valt att analysera två läromedel vardera, detta för att undersökningen inte ska bli alltför omfattande. Vi har valt läromedlen utifrån följande kategorier och resonemang. Läromedlen ska vara så nyutgivna som möjligt, för möjliggöra att de förhåller sig till de senaste varianterna av läroplanerna. Läromedlen ska vara utgivna på etablerade bokförlag, för att säkerställa att de används eller kommer att användas på relativt många skolor. För att den komparativa aspekten i uppsatsen ska fungera, valde vi läromedel

som riktar sig till elever som är nybörjare i svenska och/eller nyanlända. Detta för att undvika att ett läromedel exempelvis innehåller en stor mängd långa faktatexter och relativt få bilder, medan det andra nästan enbart består av korta fraser och många bilder.

Vi var också intresserade av att analysera läromedel som i viss mån motsvarade varandra språkligt, om detta var möjligt, alltså att de innehöll texter av ungefär samma längd och grammatiska uppbyggnad. Enligt Skolverket (2018) är inte SFI och grundskolan direkt språkligt motsvarande varandra, bland annat på grund av att de har olika kurs- och läroplaner. Svenska kommuner hanterar antagningskraven olika, men som exempel kan nämnas att i Göteborgs stad kan elev först efter avslutade studier på SFI kurs D söka kurser i svenska motsvarande grundskolans åk 9 (Svenska som andraspråk 1). Baserat på detta utgår vi från att undervisningen på SFI till viss del bör motsvara grundskolans tidigare år språkligt.

Därför har vi valt två läromedel för nyanlända elever i åk 4-6, där den ena uppsatsförfattaren arbetar, samt på kurs B inom SFI där den andra uppsatsförfattaren arbetar. På detta sätt får också undersökningen en relevans för det arbete vi utför i våra klassrum. Sammanfattningsvis har vi alltså försökt hitta läromedel som innehåller ungefär likartade texter och riktar sig mot nyanlända elever, och de är också relativt lika varandra i både utformning och textmängd.

Materialet som ska analyseras är:

Framåt B - textbok, skriven av Thyra Brusewitz och Bodil Renlund (2:a uppl) 2015, utgiven på Natur och Kultur förlag

Fördel - Sva för nyanlända åk 4-6, skriven av Helga Stensson och Pär Sahlin 2016, utgiven på Natur och Kultur förlag.

Lyckas med Svenska 2, textbok Sfi B, skriven av Katarina Vardeblom 2018, utgiven på Studentlitteratur förlag

Språkkraft - Svenska för nyanlända åk 4-6 skriven av Tiia Ojala 2017, utgiven på Gleerups förlag.

Språkkraft och *Framåt B* är läromedel som används i uppsatsskribenternas verksamhet. *Fördel* och *Lyckas med svenska 2* är läromedel som vi har valt utifrån att de är relativt nyttigvna samt att de har en liknande uppbyggnad, vilket förenklar vår analys.

Dock bör det sägas att de flesta nyanlända elever går i någon form av förberedelseklass¹⁰ där eleven också kopplas till en klass som den senare ska få gå i. Eleven kan till exempel ha praktisk-estetiska ämnen eller liknande tillsammans med övriga elever i klassen. Det kan även finnas grupper med kompletterande Sva-undervisning där en lärare arbetar med förförståelse inom de olika ämnesområdena. Värt att nämna är att detta kan skilja sig åt mellan olika utbildningsanordnare, men målet är att alltid få ut en nyanländ elev i en vanlig klass så fort som möjligt.

5.5 Genomförande

När vi valt ut material till vår undersökning utifrån vårt syfte - att undersöka och normkritiskt granska hur och om skolans värdegrund och uppdrag återspeglades i några av de nytgivna läromedel som används på kurser i svenska som andraspråk för nyanlända elever i årskurs 4-6 och kurs B på SFI - diskuterade vi hur vi skulle kunna granska våra bilder och tillhörande texter utifrån de tre diskrimineringsgrunder (etnicitet, sexuell läggning samt funktionsnedsättning) som vi valt att undersöka.

Vi kom fram till att kategorisera vårt material för att därefter se vilka kategorier som förekom respektive inte förekom på bilderna och tillhörande text. Efter att vi gemensamt undersökt materialet lade vi märke till en högre frekvens av några typer av situationer, som kunde anses falla under vissa kategorier.

Vi valde därefter att undersöka materialet utifrån kategorierna *familj*, som visade någon form av familjekonstellationer eller familjära relationer, samt *fritid/vänskap*, som visade fritidssysslor och/eller vänskapsrelationer.

Initialt ingick även kategorierna *mötet med Sverige*, som på något sätt visade individens första möte med Sverige, samt *arbete* som visade någon form av arbetssituation. För att omfånget på arbetet inte skulle bli för stort, valde vi att prioritera de kategorier där flest bilder ingick: *Familj* samt *fritid/vänskap*. Dessa kategorier var också relevanta att undersöka utifrån våra utvalda diskrimineringsgrunder, då vi var intresserade av att undersöka hur relationer framställs och hur stereotypa roller stärks.

¹⁰ Förberedelseklass är en klass för nyanlända elever där de förbereds för den svenska skolan genom att studera svenska under en begränsad tid. Begreppet kommer att förkortas FBK i vår studie.

Därefter gick vi enskilt igenom de läromedel vi valt ut och undersökte hur familjer samt fritid och vänskap framställdes. Bilderna räknades, för att sedan redovisas i tabeller. Eftersom vi valt en semiotisk analysmetod, valde vi även att beskriva personernas utseende och attribut samt i vissa fall sysselsättning i tabellerna. Vi sammanfattade därefter resultatet i löpande text under varje tabell.

När detta moment genomfördes hade vi löpande kontakt via Internet. Om vi tvekade över hur någon bild skulle kategoriseras, fotograferade vi och skickade den till varandra för att sedan gemensamt diskutera och fatta beslut. Vid fysiska träffar stämde vi av med varandra om det fanns vidare oklarheter.

När kategorierna var undersökta, kontrollräknade vi våra bilder genom att återigen gå igenom de utvalda kategorierna vid ett flertal tillfällen. Vid några av dessa tillfällen ändrades vår bedömning efter ytterligare diskussion, vilket gjorde att bilder lades till eller togs bort. Efter en korrekturläsning av både material och undersökning räknades alla bilder återigen för att säkerställa att vår tolkning av en bild hamnade under rätt kategori.

Efter att materialet från tabellerna sammanställts enskilt, genomförde vi sedan en slutgiltig sammanfattning där vi sammanställde det totala resultatet från samtliga läromedel. I denna ingick även en komparativ analys mellan Sva-läromedel och SFI-läromedel.

Resultatet analyserades sedan utifrån vårt teoretiska ramverk, jämfördes med och belystes utifrån tidigare forskning, samt anknöts till skolans läroplaner och styrdokument. Analysen genomfördes i samma kapitel som diskussionen, eftersom vi bedömde att det i annat fall skulle ha kunnat blivit en upprepning av resultatet.

5.6 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

Stukát (2011) belyser vikten av att en kvalitativ del i en vetenskaplig undersökning bör ha ett mått av reliabilitet, validitet och generaliserbarhet, något förenklat: den ska kunna återskapas och resultatet ska kunna bli det samma. Det ska finnas låg grad av tolkningsföreträde. I vårt fall tar vi stöd i de liknande undersökningar vi har studerat, som till viss del förekommer under avsnitt 4, *tidigare forskning*. Författarna till större delen av dessa arbeten har använt sig av kvantitativ metod där de räknat och sammanställt bilder för att sedan presentera dessa i tabellform, och utifrån dessa dragit slutsatser på ett liknande sätt som vi ämnar göra.

Vi är medvetna om att vårt resultat inte kommer att nå någon högre grad av generaliserbarhet på grund av ett för litet urval samt att det inte är slumpmässigt, däremot

förväntar vi oss ändå att se vissa tendenser i vårt resultat som skulle kunna bidra till ökad kunskap och synliggörande av de utvalda diskrimineringsgrunderna i läromedel.

Reliabiliteten, det vill säga mätnoggrannheten, i vår kvantitativa undersökning är enligt vår bedömning hög då vi har räknat bilderna flera gånger och skrivit ner resultaten direkt därefter.

När det gäller vårt resultats validitet, dess giltighet, så har vi valt att räkna antal bilder med representation av etnicitet, annan sexuell läggning samt funktionsnedsättning i situationer där vi tolkar in att de förekommer i kategorierna *familj* och *fritid/vänskap*. När bilderna varit alltför små, vilket de är i exempelvis *Språkkraft*, har de fotograferats och förstörats upp för att kunna tolkas så rättvist som möjligt.

5.7 Etiska överväganden

I vår studie har vi tagit del av de etiska principer som finns beskrivna i Vetenskapsrådets Codex-Regler och riktlinjer för forskning. Eftersom dessa krav huvudsakligen berör undersökningar där fysiska personer deltar är kraven inte relevanta i vår undersökning. Däremot har vi löpande gjort etiska överväganden utifrån att ingen som läser vår uppsats ska uppleva sig diskriminerad eller kränkt.

Vi som uppsatsförfattare inser att det är mycket komplext att använda kategorin "etnicitet", vilket Mattlar (2008) diskuterar:

Kategoriseringen i etniciteter utifrån personnamn är problematisk och med nödvändighet generaliserande. Den berör frågan om vem som är, kan betraktas eller betraktar sig som tillhörande en viss etnicitet, religion eller kultur. De generaliseringar uppdelningen innebär är dock nödvändiga för att kunna visa kvantitativa förhållanden. Här bör också understrykas att läroboksmaterialet innehåller personbeskrivningar och namn som antyder etnisk, kulturell och religiös tillhörighet. Läroböckernas framställningar i sig kan dock svårligen ge uttryck åt samtidens komplexitet såsom en konstruktivistisk förståelse av etnicitetsbegreppet stipulerar." (2008, s 75)

Enligt Mattlar (2008) så går det att göra vissa antaganden gällande en persons etnicitet utifrån exempelvis namn. Vi kommer i vår analys att göra vissa antaganden, men i tabellerna skrivs etnicitet enbart ut om det nämns i texten. Vi kommer att beskriva hur individerna på bilderna ser ut, med utgångspunkten att vara så neutrala som möjligt i denna beskrivning.

Vi kommer vidare att kategorisera de porträtterade individernas etnicitet baserat på den text som förekommer i samband med bilden. Detta kan gälla vilket land individerna kommer

ifrån eller vilket språk de talar. Exempel på detta är där en person visas på bild och i samband med bilden står det “Hej! Jag heter Anna. [...] Jag kommer från Sverige och jag talar svenska” (ur *Lyckas med svenska 2*, Wardeblom (2018, s 7) eller *Ali från Syrien* (Ur *Lyckas med svenska 2*, Wardeblom (2018, s 8). Kategorin benämns därför *etnicitet/ursprung*.

Vi är medvetna om att områdesbeskrivningen “Mellanöstern” kan upplevas vara etnocentrisk, men vi använder denna beteckning för att kunna snäva in vår analys något.

I vissa fall kan etnicitet och ursprung vara omöjligt att utläsa enbart baserat på bilden som förekommer, om ingen text förekommer i samband med bilden och inga andra ledtrådar ges. Här blir det alltför komplicerat för oss att dra slutsatser om individernas etnicitet och/eller ursprung, utan att riskera göra antaganden som inte stämmer. Vi kommer i dessa fall att diskutera detta vidare i vår analys och i tabellerna skriver vi *visas ej*.

Vi gör också antaganden om funktionsnedsättning utifrån det som visas på bilderna, om ingen funktionsnedsättning nämns i texten. Detta innebär att vår analys baseras på synliga funktionsnedsättningar såsom en rullator eller en rullstol. Vi har inte tagit med de som bär glasögon i vår undersökning eftersom vi inte tolkar det som en funktionsnedsättning enligt diskrimineringslagen. Andra funktionsnedsättningar, som exempelvis en hörselnedsättning, kan inte alltid visas på bild och då får vi göra antaganden utifrån huruvida det står någonting om detta i den tillhörande texten. I de fall det inte står något om det i texten, förutsätter vi att de porträtterade individerna inte har någon funktionsnedsättning och beskrivs då som *visas ej*.

Inte heller är en människas sexualitet någonting som går att skönja enbart utifrån bilder, utan dessa antaganden görs baserade på hur individerna visas på bild och samtidigt beskrivs i texten, som exempelvis “Jag heter Leylo. Jag är gift. Min man heter Liban” (ur *Framåt B*, Brusewitz och Renlund 2015, s 29).

6. Resultat

Nedan följer en sammanställning av förekomsten av bilder i förhållande till våra utvalda diskrimineringsgrunder i de utvalda läromedlen. Bilderna är kategoriserade efter kategorier och läromedel, d.v.s. varje kategori presenteras i tur och ordning efter hur de visas i läromedlen. Först presenteras *familj*, sedan *fritid/vänskap*. Under *etnicitet/ursprung* står världsdel först och om det nämns har vi skrivit landet inom parentes. Några bilder visar ibland flera kategorier samtidigt, exempelvis en familj som gör någonting på sin fritid. Då har vi valt att placera dem i den ena kategorin, för att inte antalet bilder ska bli missvisande. Vi beskriver individernas utseenden men väljer att inte skriva ut varje persons ålder, dels för att det är väldigt svårt att avgöra i flera fall (exempelvis tecknade bilder) och dels på grund av platsbrist. Rubrikerna i tabellerna är till viss del förkortade på grund av platsbrist. Följande förkortningar har gjorts: Dg som står för *diskrimineringsgrund* och Fn som står för *funktionsnedsättning*.

6.1 Familj

Kategorin “familj” visar bilder som beskriver familjer på något sätt, eller där bild och text tillsammans signalerar att det handlar om en familj.

6.1.1 Lyckas med svenska - Familj

Dg/ Sida	Utseende	Etnicitet/Ursprung	Sexualitet	Fn	Antal bilder
7, 25, 125, 137	Ljushyad och blond familj leende, kvinna man och två små barn, pojke och flicka.	Nordeuropa (Sverige)	Heterosexuell	Nej	18
11, 14	Leende mörkhyad familj, man kvinna och två små pojkar.	Nordamerika (Kanada)	Heterosexuell	Nej	4
25, 32	Ljushyad leende familj med ljusbrunt/rött/rödlätt hår. Man, kvinna och litet barn.	Nordamerika (USA)	Heterosexuell	Nej	2
25, 32	Sorgsen ljushyad familj, mamma och två lite äldre pojkar som omfamnas. Rödhårig/brunhåriga	Östeuropa (Polen)	Visas ej	Nej	2
51	Fyra kvinnor med mörk hy och sjal. De ler på 3 av bilderna, på en bild är en kvinna sammanbiten	Östafrika (Somalia)	Visas ej	Nej	4
59	Leende familj med ljus/olivfärgad hy, mamma, pappa och två lite större barn, pojke och flicka. Hårfärg brun samt mörkblond	Mellanöstern (Iran)	Heterosexuell	Nej	2

164	Ljushyad leende kvinna med brunt hår och bebis	Visas ej	Visas ej	Nej	1
164	Ljushyad leende man med litet barn	Visas ej	Visas ej	Nej	1
164	Leende ljushyad familj, mamma pappa och två lite större barn, samtliga med brunt hår	Visas ej	Heterosexuell	Nej	1
Antal bilder:					35

Tabell 1

Tabellen visar att i *Lyckas med svenska* förekommer 5 olika etniciteter som visas på 23 av 35 bilder (65%) men svensk etnicitet förekommer på 18 av 35 bilder (51%) av dessa vilket gör att den svenska etniciteten visas flest gånger.

I relation till detta bör nämnas att sammanställningen av utseenden visar att det största antalet bilder, 25 av 35 (drygt 70%) porträtterar ljushyade personer, vars etnicitet dock inte alltid nämns i texten. 10 av 35 bilder (28%) visar personer med mörk hy och dessa är också de vars etnicitet nämns i texten.

Heterosexuella familjer eller relationen är normen, och i de fall då barn förekommer består familjerna i *Lyckas med svenska* på (27/35) av bilderna (77%) av mamma, pappa och 1-2 barn. Inga familjer med fler än 2 barn visas. Detta är mycket nära genomsnittet ibland svenska familjer (1,8 barn enligt SCB 2018).

På 9 av 35 bilder (25%) förekommer en ensam förälder med ett eller 2 barn, men det kommenteras ej i läromedlet om denna/denne ska föreställa vara ensamstående. Inga andra sexualiteter än den heterosexuella förekommer.

Som visas i tabellen så förekommer funktionsnedsättning i kategorin familj noll (0 %) gånger i *Lyckas med svenska* 2.

En upptäckt är även att merparten av alla individer som porträtteras är leende, hela 94% (33/35 bilder).

6.1.2 Framåt B - familj

Dg/Sida	Utseende	Etnicitet/Ursprung	Sexualitet	Fn	Antal bilder:
12	Leende ljushyad familj med mörkblont hår, två vuxna och fyra barn	Visas ej	Heterosexuell	Nej	1
16-17	Leende kvinna och man med svart hår och olivfärgad hy	Visas ej	Heterosexuell	Nej	3 (tecknade)
19	Leende blond kvinna (man och fyra barn nämns i text)	Visas ej	Heterosexuell	Nej	1
26, 29	Leende mörkhyad kvinna (3 barn nämns i text)	Afrika (Somalia)	Heterosexuell (make nämns i text)	Nej	2

36	Tecknade bilder av glad man och kvinna (unga, mörkhåriga, olivfärgad hy) som arbetar på ett fält/gifter sig. Mannen bär glasögon på en bild	Mellanöstern (Turkiet), Kurder	Heterosexuella	Nej	2 (tecknade)
40	Glad sittande familj med svart hår, olivfärgad hy (man, kvinna, två lite större barn)	Visas ej	Heterosexuella	Nej	1
42-43	Blont ljushyat leende förskolebarn (föräldrar nämns i text)	Visas ej	Heterosexuella (föräldrarna till barnet)	Nej	2
108 -111	Blond glad ljushyad familj. Man, kvinna och två lite större barn	Visas ej	Heterosexuell	Nej	5 (tecknade bilder)
110	Kvinna och dotter (blonda, ljushyade), ses bakifrån	Visas ej	Visas ej	Nej	1 (tecknad)
121	Mamma och barn, blonda och ljushyade. Mamman är sammanbiten och tröstar dottern som gråter	Visas ej	Heterosexuell (man nämns i text)	Nej	1
130-134	Ljushyad gravid kvinna, (ansikte syns ej) blond ljushyat förskolebarn, neutral min, nyfödd ljushyad bebis	Visas ej	Heterosexuell (man nämns i text)	Nej	3
138-141	Äldre gråhårigt ljushyat par, bekymrade miner	Visas ej	Heterosexuella	Nej	6 (tecknade)
158	En leende mörkhyad familj, man, kvinna och två lite större barn som cyklar	Visas ej	Heterosexuella	Nej	1
167	Det svenska kungaparet, äldre man som är ljushyad/gråhårig, kvinnan jämnårig med brunt hår och olivfärgad hy	Europa/Sydamerika, (Sverige Tyskland/Brasilien)	Heterosexuella	Nej	1
Antal bilder totalt:					30

Tabell 2

I kategorin *Familj* förekommer det i *Framåt B* 4 olika etniciteter, ingen förekommer fler gånger än de andra. Människor från dessa olika etniciteter visas på 5 av 30 bilder (17%). På en övervägande del av bilderna i detta läromedel nämns inte etnicitet i texten (enbart när Kung Carl Gustav XVI representerar svensk etnicitet på 1 av 30 bilder.)

Dock visar 18 av 30 av bilderna (60%) personer med ljus hy och något tabellen inte visar är att 16 av 30 personer (53%) har svenska namn som Karin, Sven, Erik och Anders.

På 4 av 30 bilder (13 %) har personerna mörk/olivfärgad hy.

Samtliga porträtterade personer visas i heterosexuella relationer. På 13 av 30 bilder (43%) visas familjer med 1-2 barn, men det förekommer tre familjer som har tre eller fyra barn, detta motsvarar 5 av 30 bilder (17%)

Ingen i denna kategori har en synlig funktionsnedsättning, men en person har glasögon på 1 bild.

En övervägande andel, 19 av 30 (63%) bilder visar leende personer.

6.1.3 Fördel - Sva för åk 4-6 - familj

Dg/ Sida:	Utseende:	Etnicitet/Ursprung	Sexualitet	Fn	Antal bilder:
32-33	Leende ljushyad rödhårig kvinna. Mörkhyad, svarthårig tonårskille.	Europa (Sverige), Sydamerika (Colombia)	Visas ej	Nej	2
44	Äldre, ljushyad gråhårig kvinna, går med käpp. Rödhårig, ljushyad kvinna. Äldre gråhårig ljushyad man bär glasögon. Mörkhyad mörkhårig man. Ljushyad, mörkhårig, tonårstjej. Rödhårig, ljushyad pojke. Ljushyad, mörkhårig, pojke som sitter i rullstol.	Europa (Rumänien)	Heterosexuell	Ja, pojke i rullstol. Den äldre kvinnan har käpp.	1
45	Leende ljushyad kvinna med rött hår. Mörkhyad svarthårig tonårskille.	Europa (Sverige) Nordamerika (Mexiko)	Visas ej	Nej	1
45	Mörkhårig pojke med olivfärgad hy, mörkhårig flicka med olivfärgad hy. Av texten framgår att de är syskon	Nämns ej	Visas ej	Nej	1
50-51	Kvinna och yngre barn, ljushyad pojke.	Okänd	Visas ej	Nej	1 uppslag
52	Ung ljushyad man, litet barn.	Nämns ej	Visas ej	Nej	1
68	Mörkhårig, glad medelålders kvinna med olivfärgad hy som bär slöja, mörkhårig, glad tonårstjej olivfärgad hy.	Mellanöstern (Irak)	Visas ej	Nej	1
74-75	2 ljushyade kvinnor i medelåldern, äldre ljushyad gråhårig kvinna. Mörkhårig ljushyad kvinna. Rödhårig, ljushyad tonårsflicka. Mörkhårig, tonårsflicka med olivfärgad hy. Rödhårig ljushyad flicka Äldre gråhårig ljushyad man. Mörkhyad man i medelåldern. Man i medelåldern med olivfärgad hy. Ljushyad man i medelåldern samt ljushyad mörkhårig man i yngre medelåldern. Brunhårig ljushyad pojke i rullstol. Rödhårig ljushyad pojke. Mörkhårig ljushyad tonårskille. Rödblond ljushyad pojke. En oidentifierbar.	Europa (Rumänien samt några som antas komma från Europa, p.ga släktskap)	Visas ej	Ja, pojke i rullstol.	1
78	Rödhårig ljushyad kvinna. Gråhårig äldre ljushyad kvinna, Gråhårig, ljushyad, äldre man. Mörkhårig ljushyad kille i rullstol. Rödhårig, ljushyad, yngre kille	Europa (Rumänien)	Visas ej	Ja, pojke i rullstol	1
79	Ljushyad kvinna. Äldre ljushyad gråhårig kvinna. Mörkhårig ljushyad kvinna. Äldre ljushyad gråhårig man. Man i medelåldern med olivfärgad hy. Rödhårig ljushyad pojke. Brunhårig ljushyad pojke i rullstol. Rödhårigt ljushyad litet barn	Europa (Rumänien)	Visas ej	Ja, pojke i rullstol	1
110	1 ljushyad kung (man) 1 ljushyad mörkhårig drottning (kvinna) 1 ljushyad mörkhårig prins, 1 ljushyad blond prinsessa	“sagofigurer/kunga - familj” med ljus hudfärg	Visas ej	Nej	2
Antal Bilder					13

Tabell 3

Tabellen visar att i *Fördel* finns olika etniciteter på bilderna. Familjen som är representerad på flest bilder är en rumänsk familj. Andelen tillfällen då etnicitet nämns utan ett europeiskt land i samma kontext är 1 av 13 (8 %). I läromedlet förekommer det 6 bilder (46 %) med

enbart ljushyade, på de övriga bilderna finns det en blandning av mörkhyade, ljushyade och de med olivfärgad hy. En person bär slöja.

Enbart heterosexuella relationer förekommer.

Funktionsnedsättning förekommer på 4 av 13 bilder (30 %). Det är en rullstolsburen pojke samt några äldre personer som har käpp eller rullator. En person bär glasögon.

6.2 Fritid/vänskap

Denna kategori visar människor som gör saker på sin fritid, exempelvis tränar, umgås, åker buss eller äter på restaurang. I denna tabell beskrivs vad personerna på bilderna gör eller är, då det har relevans för analysen.

6.2.1 Lyckas med svenska 2 - Fritid/vänskap

Dg/sida	Utseende/aktivitet	Etnicitet/ Ursprung	Sexualitet	Fn	Antal bilder:
37, 40, 42	Ljushyad glad brunhårig kvinna möter två ljushyade glada män på bussen samt frågar om vägen. En man har glasögon. En har brunt hår.	Ryssland (kvinnan) okänt (männen)	Visas ej	Nej	7
39	En tecknad bild av 2 personer, en ljushyad rödhårig man som promenerar och en rödhårig man med något mörkare hy åker tåg	Visas ej	Visas ej	Nej	1 (tecknad)
41	9 tecknade små bilder föreställande personer som reser på olika sätt. 6 kvinnor och 4 män. 6 är ljushyade och 5 har en något mörkare hudton men ej mörkhyade. Neutrala ansikten	Visas ej	Visas ej	Nej	9 (tecknade)
44	Ljushyad man och kvinna med brunt hår i mataffär, mannen leende, kvinnan neutral	Visas ej	Visas ej	Nej	1
44	Äldre gråhårig ljushyad man med glasögon får hjälp på apoteket av en leende ljushyad brunhårig kvinna	Visas ej	Visas ej	Nej	1
44	Ljushyad man och kvinna och en mörkhyad man på en restaurang blir serverade av en ljushyad kvinna. De ljushyade har brunt, mörkblont och blont hår. Den mörkhyade har svart hår.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
45	7 ljushyade personer (på en lekplats). Samtliga har ljus/mörkblont hår	Visas ej	Heterosexuella	Nej	1
45	Folkmängd på ett torg, de som visas närmast i bild är äldre och står med ryggen till, en har rullator. Hårfärg och hudfärg går ej att tyda	Oklart, bilden för otydlig	Visas ej	Ja, rullator	1
59	En allvarlig man berättar om sin fritid. Brunt hår och olivfärgad hy	Mellanöstern (Turkiet)	Visas ej	Nej	2
59	Tre ljushyade personer tränar på gym, två kvinnor och en man. Samtliga ljushyade med brunt hår. Ansiktena neutrala.	Visas ej	Visas ej	Nej	1

62-63	18 tecknade bilder med 27 personer som gör olika saker på sin fritid. 15 är ljushyade och 12 har mörkare/olivfärgad hy, en är mörkhyad. En person bär slöja. 5 personer har rött hår, 5 har rödlätt, 3 har grått, 4 har brunt och 4 har ljust hår.	Visas ej	Visas ej	Nej	18
64	5 personer berättar om sin fritid, 3 män och en kvinna. 4 har olivfärgad hy, en har ljus hy. Två har brunt hår, tre har svart eller svart/grått hår.	Mellanöstern (Iran, Syrien, Turkiet), Sydamerika (Peru) Europa (Ryssland)	Nej	Nej	5
71	Två glada, ljushyade personer (man och kvinna) tränar. De har brunt hår.	Visas ej	Visas ej	Visas ej	1
87	Två glada, ljushyade kvinnor med brunt och blont hår äter på restaurang.	Europa (Grekland, Ryssland)	Visas ej	Visas ej	4
89	Två tecknade glada ljushyade rödhåriga kvinnor pratar	Visas ej	Visas ej	Nej	1 (tecknad)
97	Tre glada kvinnor ska äta middag tillsammans. Två är ljushyade med mörkblont/brunt hår och en har olivfärgad hy med svart hår.	Europa (Grekland, Ryssland) Sydamerika (Peru)	Visas ej	Visas ej	3
103	En tecknad kvinna med svart/brunt hår och olivfärgad hy lagar mat. Neutral/glad min	Sydamerika (Peru)	Visas ej	Nej	3 (tecknade)
107	En glad ljushyad man med mörkblont hår handlar mat av en glad, blond kvinna.	Europa (Sverige) (mannen, kvinnan okänt)	Heterosexuell (mannen, kvinnan okänt)	Nej	2
107	10 personer visas på en buss, 9 har ljus hy och en är mörkhyad. De längst fram är glada. De har blont, brunt och rött hår.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
110	5 personer står i kö. Fyra har ljus hy och brunt hår och en har mörk hy och brunt hår	Visas ej	Visas ej	Nej	1
117	6 personer sitter och umgås/fikar. 6 kvinnor och en man. Alla är glada, en visar ej ansiktet. Samtliga har ljus hy och brunt/grått hår, två har svart hår.	Visas ej	Visas ej	Nej	3
125	3 ljushyade personer, 2 män och en kvinna, kommer på besök. De har brunt hår.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
140	Illustrerad blond ljushyad kvinna provar kläder (bildserie). Glad/missnöjd/neutral min	Europa (Sverige)	Heterosexuell	Nej	5
141, 149	Tre glada, blonda, ljushyade människor, man och kvinna samt barn, pratar i klädaffären (kund/expedit/dotter).	Europa (Sverige) (kvinnan/barnet, mannen anges ej)	Heterosexuell (kvinnan), mannen visas ej	Nej	6
146	3 illustrerade bilder, en krypande blond bebis, en brunhårig kille som åker skateboard, en äldre vithårig man med rullator och glasögon. Samtliga har ljus hy.	Visas ej	Visas ej	Ja, rullator	3

159	Fyra människor äter pizza och dricker öl, två glada män och en kvinna. (en man har ryggen till) Tre har ljus hy varav en har rött hår, en har brunt hår. En person har olivfärgad hy och svart hår med skägg	Visas ej	Visas ej	Visas ej	1
161	Två glada ljushyade barn leker, ett barn har blont hår och ett barn är rödligt.	Visas ej	Visas ej	Nej	2
170	En rödligt kvinna springer, glad/neutral min, ljusbrun hud	Visas ej	Visas ej	Nej	1
Antal bilder:					86

Tabell 4

I *Lycas med svenska 2* förekommer i kategorin *fritid/vänskap* 7 olika etniciteter, och dessa förekommer på 30 av 86 bilder (35%). Personerna med olika etnicitet visas göra olika saker som att laga mat, äta på restaurang och prata om sin fritid. Den svenska etniciteten förekommer flest gånger, på 14 av 86 bilder (16%).

Även i denna kategori är det flest ljushyade personer på bilderna. 50 av de 86 bilderna (58%) visar ljushyade personer. Nästan enbart ljushyade personer på förekommer på offentliga platser som apoteket, i mataffären och en lekplats. 3 av 86 bilder (3%) visar personer med mörk eller olivfärgad hy på platser som restaurang eller på buss.

Bland de tecknade bilderna förekommer också flera "gruppbilder" av personer med olika hudtoner, men det är ett fåtal bilder som visar enbart personer med annan hudfärg än ljus. I dessa fall har de olivfärgad eller ljus brun hud då personerna ska föreställa att komma från Iran/Turkiet. De visas på 2 av 86 bilder (2%)

Under *Fritid/vänskap* nämns sexualitet färre gånger i den tillhörande texten i jämförelse med kategorin *Familj*. De gånger sexualitet förekommer är det dock heterosexuella relationer som visas.

2 av 86 bilder (2 %) som visar personer med funktionsnedsättning förekommer i denna kategori, 2 personer visas med glasögon.

Något som också framgår i tabellen är att 34 av 86 bilder (40%) visar leende personer.

6.2.2 Framåt B- Fritid/vänskap

Dg/sida	Utseende	Etnicitet/Ursprung	Sexualitet	Fn	Antal bilder:
24	Två tecknade ljushyade män hälsar. En mörkblond, en svarthårig	Visas ej	Visas ej	Nej	1 (tecknad)
25	Två leende ljushyade tecknade kvinnor tar i hand.	Visas ej. Personerna har svenska namn	Visas ej	Nej	1 (tecknad)
35, 38	Tre tecknade bilder. En ung svarthårig kvinna med olivfärgad hy står och vinkar glatt/sitter och läser/står i köket	Mellanöstern (Turkiet), Kurdisk	Heterosexuell	Nej	3

58	Fyra bilder av fyra personer, samtliga ljushyade. Två män och två kvinnor. Tre leende personer och en allvarlig (en kvinna). Kvinnorna har mörkblont hår och männen har grått/gråbrunt.	Visas ej	Visas ej	Nej	4
63	Leende ung kvinna med sjal på biblioteket. Olivfärgad hy.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
70	Ljushyad man i mataffären.	Visas ej	Heterosexuell(fru beskrivs i text)	Nej	1
76	Ljushyad leende kvinna med kopparfärgat hår pratar i mobiltelefon	Visas ej	Heterosexuell (pojkvän nämns i text)	Nej	1
80	Fyra barn i åldern 4-10 på 4 bilder. Samtliga är glada. Tre är ljushyade med blond/brunt/mörkblont hår och ett barn har olivfärgad hy och mörkbrunt hår.	Visas ej	Oklart	Nej	4
88	Två leende ljushyade kvinnor shoppar kläder, brunt/svart hår	Visas ej	Oklart	Nej	1
89	6 bilder av 7 ljushyade personer i olika utomhusmiljöer, 5 kvinnor, ett litet barn och en bebis. Samtliga är leende. Två av kvinnorna bär sjal.	Visas ej	Visas ej	Nej	6
92	Ljushyad leende ung kvinna med brunt hår provar en röd klänning	Visas ej	Heterosexuell (manlig partner nämns tidigare i boken)	Nej	1
97	Blond ljushyad tonårig flicka (mamma och pappa nämns i text), neutral min	Visas ej	Heterosexuella (föräldrarna)	Går ej att tyda/visas ej	1
98	Fyra bilder: tre ljushyade leende personer med brunt/grått hår, en gråhårig man med ljus/olivfärgad hud	Visas ej	Heterosexuella (de som beskrivs med familj)	Går ej att tyda/visas ej	4
103	6 flickor spelar fotboll, visas bakifrån. De har blond, brunt och rött hår	Visas ej	Visas ej	Nej	1
112	11 personer, 4 vuxna och 6 barn, utför olika vinteraktiviteter. Samtliga är ljushyade och har blond/ljusbrunt hår	Visas ej	Visas ej	Nej	5
117	Ljushyat äldre par, kvinna och man, cyklar på gym. Neutrala ansikten	Europa (Sverige)	Heterosexuell	Nej	1
118	Ljushyad leende brunhårig kvinna gör ett hopp	Visas ej	Visas ej	Nej	1
118	Blont barn med ljus hy får tänderna borstade, neutral min	Visas ej	Visas ej	Nej	1
154	4 personer på 4 bilder, två män och två kvinnor varav 2 är leende. Tre är ljushyade med brunt/grått hår, en har olivfärgad hy och svart hår	Visas ej	Visas ej	Nej	4
Antal bilder:					42

Tabell 5

Under kategorin Fritid/vänskap är det i *Framåt B* nämns inte etnicitet lika ofta i texten som i

kategorin *Familj*. Den svenska etniciteten nämns en gång och förekommer på 1 av 42 bilder (2%) , samt den kurdiska en gång, vilket motsvarar 4 av 34 bilder (10%). Det som också kan sägas är 32 av 42 bilderna (76%) visar personer med ljus hy. Några av dessa förekommer med namn som “Britta Persson”, då är det kommenterat i tabellen som “personerna har svenska namn”.

Nästan enbart ljushyade personer visas göra saker på offentliga platser där de gör saker som att shoppa kläder, spela fotboll, utföra vinteraktiviteter, handla mat med mera. Dock visas en kvinna med sjal och olivfärgad hy på biblioteket, samt två kvinnor med sjal som promenerar utomhus på 2 av 42 bilder (5%).

7 av de 42 bilderna (16 %) visar personer med olivfärgad hy. Ingen person med mörk hy förekommer. Ingen bild visar någon med funktionsnedsättning. Då sexualitet framgår är personerna heterosexuella. 25 av 42 personer (60%) visas leende.

6.2.3 Språkkraft- Sva 4-6- Fritid/vänskap

Dg/Sida	Utseende:	Etnicitet	Sexualitet	Fn:	Antal bilder:
7	3 mörkhyade mörkhåriga pojkar, mörkhårig pojke med olivfärgad hy. Mörkhyad svarthårig flicka. Mörkhårig flicka med olivfärgad hy. Rödhårig flicka med olivfärgad hy. Ljushyad mörkblond flicka. Bilden är en gruppbild	Visas ej	Visas ej	Nej	1
9	Ljushyad pojke, ljushyad blond flicka. Mörkhårig hen med olivfärgad hy, mörkhårig kille med olivfärgad hy, bär glasögon. Ljushyad mörkhårig man, svarthårig mörkhyad man med olivfärgad hy. Kvinna med olivfärgad hy, bär slöja.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
68	Mörkhårig tjej med olivfärgad hy som dansar och instruerar en rödhårig tjej och en mörkhårig kille (syns bakifrån)	Visas ej	Visas ej	Nej	1
77	Ljushyad, mörkhårig flicka. Ljushyad, ljushårig fiskare som befinner sig på en strand. Fiskarens kön nämns inte.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
78	Ljushyad, mörkhårig flicka. Ljushyad, ljushårig fiskare. Mörkhårig man med olivfärgad hy. Bildsekvensen är en bildsaga. Mannen med olivfärgad hy förekommer på 3 av dessa bilder.	Visas ej	Visas ej	Nej	6
87	Bildsaga på 6 bilder. 2 ljushyade pojkar. Mörkhårig man med olivfärgad hy. Ljushyad, rödhårig yngre kvinna Mörkhårig pojke med olivfärgad hy. På en av bilderna visas enbart ljushyade.	Visas ej	Visas ej	Nej	6
95	Ljushyad mörkhårig pojke. Mörkhyad brunhårig pojke, bär glasögon. Mörkhyad flicka med svart hår. Ljushyad brunhårig flicka.	Visas ej	Visas ej	Nej	1

96	Blond ljushyad tjej som bär glasögon. Blond kille med olivfärgad hy, mörkhyad svarthårig tjej. Mörkhårig tjej med olivfärgad hy, bär glasögon. Mörkhårig tjej med olivfärgad hy. Ganska ljushyad tjej med slöja.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
97	Mörkhyad svarthårig tjej. Mörkhyad svarthårig tjej. Svarthårig kille med olivfärgad hy. Blond ljushyad kille.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
Framsida	Svarthårig kille med olivfärgad hy. Mörkhyad, mörkhårig kille. Ljushyad, rödhårig tjej.	Visas ej	Visas ej	Nej	1
Antal:					20

Tabell 6

På grund av att samtliga bilder saknar beskrivning av etnicitet i *Språkkraft*, går det inte att fastslå detta, namn nämns enbart vid ett tillfälle och har inte kunnat ge någon vägledning. Det förekommer människor med olika hudfärg, hårfärg och utseende.

Tabellen visar att det på de 20 bilderna enbart finns ljushyade på 5 (25 %) av dem. Resten av bilderna, 15 av 20 (75 %) har en representation av individer med olika hudfärg.

Det förekommer inte någon med annan sexuell läggning än heterosexuell. En fiskare som finns på bilderna omnämns just som "fiskaren" och inget kön nämns.

Funktionsnedsättning representeras inte alls, däremot bär individer glasögon på 4 bilder. 2 personer bär slöja.

6.2.4 Fördel-Sva för nyanlända 4-6 -Fritid/vänskap

Dg/Sida	Utseende:	Etnicitet/ Ursprung	Sexualitet	Fn	Antal bilder:
17	Ljushyad, blond, kvinna som hälsar på en somalisk man.	Europa (Sverige) Afrika (Somalia)	Visas ej	Nej	2 tecknade
17	Ljushyad flicka med långt rött hår som hälsar på en mörkhyad svarthårig pojke från Somalia	Okänt, Afrika (Somalia)	Visas ej	Nej	2 tecknade
20	Ljushyad mörkhårig flicka lyssnar på musik.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1 tecknad
23, 28, 36, 38, 102	Flicka med mörkt hår och med olivfärgad hy sitter och läser.	Mellanöstern (Syrien)	Visas ej	Nej	6 tecknade
28	Mörkhyad svarthårig pojke som räknar matte	Asien (Vietnam)	Visas ej	Nej	1 tecknad
28	Mörkhyad, svarthårig flicka som bär glasögon, skriver.	Sydamerika (Colombia)	Visas ej	Nej	1 tecknad
28	Mörkhårig flicka med olivfärgad hy, dricker vatten	Mellanöstern (Irak)	Visas ej	Nej	1 tecknad
28	Mörkhårig pojke med olivfärgad hy lagar mat.	Nordamerika (Mexiko)	Visas ej	Nej	1 tecknad
28	Ljushyad pojke med ljusbrunt hår äter pasta.	Europa (Rumänien)	Visas ej	Nej	1 tecknad

29	Mörkhyad pojke med kort svart hår tittar på tv	Afrika (Somalia)	Visas ej	Nej	1 tecknad
29	Mörkhyad svarthårig pojke gör läxan med en mörkhårig tjej med olivfärgad hy.	Asien (Vietnam) Mellanöstern (Irak)	Visas ej	Nej	1 tecknad
29	Mörkhårig pojke med olivfärgad hy pratar i telefon med en ljushyad rödblond kille.	Nordamerika (Mexiko) Europa (Rumänien)	Visas ej	Nej	1 tecknad
29	Svarthårig kille med olivfärgad hy tänker på fotboll.	Mellanöstern (Afghanistan)	Visas ej	Nej	1 tecknad
29	Ljushyad, rödhårig flicka, lyssnar på musik.	Oceanien (Nya Zeeland)	Visas ej	Nej	1 tecknad
29,37,38	Mörkhyad, svarthårig flicka som bär glasögon spelar basket	Sydamerika (Colombia)	Visas ej	Nej	3 tecknade
32	Mörkhårig pojke med olivfärgad hy vaknar på morgonen.	Nordamerika (Mexiko)	Visas ej	Nej	1 tecknad
33	Mörkhårig pojke med olivfärgad hy gör läxor.	Nordamerika (Mexiko)	Visas ej	Nej	1 tecknad
34	Mörkhårig pojke med olivfärgad hy lägger sig och sover.	Nordamerika (Mexiko)	Visas ej	Nej	1 tecknad
36,38	Mörkhyad pojke med svart hår spelar gitarr	Afrika (Somalia)	Visas ej	Nej	2 tecknade
36,38,43,47	Mörkhårig pojke med olivfärgad hy dansar.	Nordamerika (Mexiko)	Visas ej	Nej	4 tecknade
37,38	Flicka med olivfärgad hy med mörkt hår tittar på film tillsammans med en mörkhårig tjej med olivfärgad hy.	Mellanöstern (Syrien), Mellanöstern (Irak)	Visas ej	Nej	2 tecknade
37,38	Ljushyad pojke med ljusbrunt hår ritar.	Europa (Rumänien)	Visas ej	Nej	2 tecknade
39	3 mindre barn, 3 ljushyade varav 2 blonda och 1 mörkhårig, 1 kille i skolåldern, ljushyad med mörkt hår som ska städa, 3 personer som skejtar, 2 tjejer som gör läxor varav en mörkhårig med olivfärgad hy samt en ljushyad blond. Samling ljushyade människor som deltar i en cykeltävling, 2 tjejer som spelar fotbollsmatch varav en med olivfärgad hy samt en ljushyad. 3 bilder visar enbart ljushyade.	Nämns inte	Visas ej	Nej	6
40	Mörkhyad, svarthårig flicka som bär glasögon ringer och pratar med baskettränaren som är en ljushyad blond man.	Sydamerika (Colombia), okänd	Visas ej	Nej	1 tecknad
41	Mörkhyad pojke med svart hår pratar med en svarthårig kille med olivfärgad hy	Afrika (Somalia) Nordamerika (Mexiko)	Visas ej	Nej	1 tecknad
41	Mörkhyad svarthårig pojke samtalar med brunhårig kille med olivfärgad hy.	Asien (Vietnam), Mellanöstern (Afghanistan)	Visas ej	Nej	1 tecknad
42	Mörkhyad pojke med kort svart hår tröstar en mörkhårig flicka med olivfärgad hy	Afrika (Somalia), Mellanöstern (Syrien)	Visas ej	Nej	1 tecknad
43	Mörkhyad svarthårig pojke hjälper en ljushårig flicka med olivfärgad hy med läxor	Asien (Vietnam), Okänd	Visas ej	Nej	1 tecknad

48	Flicka med olivfärgad hy, med mörkt hår är på väg från skolan tillsammans med en mörkhyad svarthårig tjej som bär glasögon samt en mörkhårig tjej med olivfärgad hy.	Mellanöstern (Syrien) Mellanöstern (Irak), Sydamerika (Colombia)	Visas ej	Nej	1 tecknad
48	Flicka med mörkt hår och med olivfärgad hy spelar basket tillsammans med en mörkhyad svarthårig tjej som bär glasögon samt en mörkhårig tjej med olivfärgad hy	Mellanöstern (Syrien), Mellanöstern (Irak), Sydamerika (Colombia)	Visas ej	Nej	1 tecknad
49	Svarthårig man med olivfärgad hy som uppträder inför publik i Afghanistan, publiken som syns på kortet: en mörkhårig kortklippt man, kvinna med axellångt hår, kvinna med slöja.	Mellanöstern (Afghanistan)	Visas ej	Nej	1 tecknad
52	Blond ljushyad kvinna som fikar utanför ett kafé tillsammans med en mörkhyad svarthårig kille.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1 tecknad
52	Mörkhyad svarthårig man med portfölj som väntar på bussen.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1 tecknad
53	Ljushyad man som har grått hår och är flintskallig som sitter på en parkbänk, han har sina fyra hundar runt sig. Han bär glasögon.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1 tecknad
56-57	En bildsaga på 4 sekvenser där en brunfärgad svarthårig kille sparkar fotboll tillsammans med olivfärgad brunhårig kille. På en av bilderna finns en ljushyad brunhårig man som arbetar på ett café.	Asien (Vietnam),, Mellanöstern (Afghanistan) , okänd	Visas ej	Nej	4 tecknade
58,60	Mörkhyad pojke med svart hår sitter i sitt rum och spelar gitarr	Afrika (Somalia)	Visas ej	Nej	2 tecknade
67	Vinterbild från Sverige där 1 ljushyad person leker ute i snön tillsammans med en annan person som inte går att identifiera.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
68	Mörkhyad, svarthårig flicka som bär glasögon tar ned en katt från ett träd. En mörkhårig tjej med olivfärgad hy står nedanför och pratar.	Sydamerika (Colombia), Mellanöstern (Irak)	Visas ej	Nej	1 tecknad
72	Brunhårig pojke med olivfärgad hy som ler när han simmar i en pool	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
80	Tjej med olivfärgad hy som bär slöja som åker pulka tillsammans med en brunhårig ljushyad flicka med mössa. Barn och vuxen som inte går att identifiera.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
80	Ljushyad pojke som hoppar ner i havet.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
80	Ljushyad, blond flicka som plockar svamp i skogen.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
84	Ljushyad rödhårig flicka bakar en jordgubbstårta.	Mellanöstern (Afghanistan)	Visas ej	Nej	1 tecknad

86-87	Ett uppslag som visar en fotbollsmatch. Mörkblond ljushyad kille, mörkhårig kille med olivfärgad hy, mörkhyad kille, ljushyad blond kille, svarthårig kille med olivfärgad hy, mörkhårig tjej med olivfärgad hy, mörkhårig man med olivfärgad hy, blond ljushyad tjej, rödhårig ljushyad tjej, mörkblond, ljushyad kille, mörkhyad mörkhårig tjej, brunhårig kille med olivfärgad hy, ljushyad mörkblond tjej som är domare	Nämns inte	Visas ej	Nej	1 tecknad
93	Svarthårig kille med olivfärgad hy sover i en sovsäck på ett golv med sitt fotbollslag.	Mellanöstern (Afghanistan)	Visas ej	Nej	1 tecknad
95	En ljushyad tjej som åker slalom i Idre. (Kön och hudfärg kan utläsas från texten)	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
97	Mörkhårig man med olivfärgad hy som spelar fotbollsmatch	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
103	Ljusare mörkhyad lockig mörkhårig glad tjej.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
105	Mörkhårig flicka med olivfärgad hy skriver dagbok	Mellanöstern (Syrien)	Visas ej	Nej	1 tecknad
114	3 kvinnor/ flickor med olivfärgad hy med mörkt hår, mörkhyad tjej med svart hår som sitter tillsammans och läser på biblioteket.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
128	Svarthårig pojke ed olivfärgad hy som samlar pantburkar/flaskor i en säck	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
132	En folksamling av ljushyade mörkblonda unga människor som demonstrerar. Mitt i står en mörkhårig kvinna med olivfärgad hy.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
132	Ljushyad kille som står i ett röstbås och röstar.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
134	Ljushyad mörkhårig kille som springer i shorts på stranden	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
136	Leende ljushyad flicka med långt ljusbrunt hår som äter en tallrik med frukt.	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
137	4 ljushyade personer som spelar basket	Nämns inte	Visas ej	Nej	1
Antal:					80

Tabell 7

I *Fördel - Sva för nyanlända åk 4-6* förekommer fritid/vänskap på 80 bilder. Tabellen visar att en enskild eller flera etniciteter visas på 56 bilder av 80 (72%). De som nämns flest gånger är Syrien, 12 av 80 bilder (15 %), och Mexiko, 10 av 80 bilder (13 %). Sverige nämns på en av 80 bilder (2 %).

Det finns ingen bild där funktionsnedsättning representeras, däremot förekommer det på 8 bilder att personer bär glasögon. Det förekommer inte bild på någon som uttryckligen är av en annan sexuell läggning än heterosexuell.

Två kvinnor bär slöja. Aktiviteterna som sker, förutom att umgås, är dans, fotboll, basket, läsläsning, filmmys och bokläsning. Aktiviteterna skildrar de olika individernas intressen.

6.3 Sammanfattning av resultat

Nedan följer en sammanfattning av resultatet i tabellerna utifrån våra valda diskrimineringsgrunder. I läromedlen för SFI räknades sammanlagt 193 bilder och i läromedlen för Sva 113 bilder, vilket är sammanlagt 306 bilder.

6.3.1 Etnicitet i läromedel för SFI och Sva åk 4-6

I läromedlen för SFI förekommer ett antal olika etniciteter från olika världsdelar - Europa, Nordamerika, Sydamerika, Afrika och Mellanöstern. I läromedlen för Sva representeras däremot samtliga världsdelar.

Den svenska etniciteten förekommer flest gånger i läromedlen för SFI på 34 av 193 bilder (18 %) men däremot enbart på 4 av 113 (4%) bilder i läromedlen för Sva. Sammanlagt motsvarar detta 28 av 306 bilder (9%).

Personer från olika länder i Mellanöstern (Iran, Turkiet, Irak, Syrien och Afghanistan) förekommer något fler gånger än andra etniciteter i båda läromedlen, på 13 av 193 bilder (7%), i läromedlen för SFI och 27 av 113 (24%) i läromedlen för Sva. Sammanlagt motsvarar detta 40 av 306 bilder (13%).

Dock nämns inte etnicitet vid ett stort antal av bilderna i samtliga läromedel. I relation till detta visar 125 av 193 bilder (65 %) i läromedlen för SFI personer med ljus hy. Många av dessa har svenska namn, så i flera av dessa fall kan det förmodas vara underförstått att de ska föreställa svenskar. Denna siffra var lägre i läromedlen för Sva, 26 av 113 bilder (23%) visade (enbart) ljushyade personer och utav dessa hade få svenska namn. Sammanlagt motsvarar detta 51 av 306 bilder (49%).

På 23 av 193 bilder (12%) i läromedlen för SFI har personerna mörk eller olivfärgad hy medan den motsvarande siffran för läromedlen i Sva är 47 av 111 bilder (42%) så här syns en signifikant skillnad mellan dem. Resterande bilder visar personer med både ljus och mörk hy. Sammanlagt motsvarar detta 70 av 306 bilder (23 %)

6.3.2 Sexuell läggning i läromedel för SFI och Sva åk 4-6

I samtliga läromedel förekommer enbart heterosexuella relationer.

6.3.4 Funktionsnedsättning i läromedel för SFI och Sva åk 4-6

I samtliga läromedel är förekomsten av personer med funktionsnedsättning mycket låg. Sammanlagt blir detta 6 av 306 bilder (2%).

6.3.5 Slutsatser utifrån resultatet

Såsom framgår av ovan resultat så kan vi konstatera att de tre diskrimineringsgrunderna som vi har undersökt syns och representeras med varierande resultat. Det som syns och representeras i det analyserade materialet är en stereotyp och normativ heterosexualitet. Individer med funktionsnedsättning syns och representeras till en mycket låg grad i läromedlen och är i de flesta fallen äldre personer. Olika etniciteter syns och representeras i samtliga läromedel, men då etnicitet oftast inte nämns i tillhörande text finns därför en svårighet i att dra slutsatser utifrån det analyserade materialet. Det resultatet dock visar är att de etniciteter som nämns flest gånger i samtliga läromedel är individer från olika länder i Mellanöstern, 36 av 306 bilder (12%).

Den mest utmärkande skillnaden mellan läromedel för SFI och Sva finns inom kategorin etnicitet. Där förekommer en större representation av andra etniciteter än den svenska i läromedlen för Sva i jämförelse med de som används i SFI.

7. Diskussion och analys

I detta avsnitt kommer vi först diskutera huruvida vårt val av metod var relevant för undersökningen. Därefter följer en diskussion och analys av våra resultat med beaktande av styrdokument, valda teorier och tidigare forskning utifrån syftet av vårt arbete.

7.1 Diskussion om val av metod

Vi har valt en kvantitativ metod med inslag av semiotisk analys av vårt material. Fördelarna med att använda sig av denna metod är att få syn på de reella och faktiska skillnaderna samt representationerna som finns i underlaget. En kvantitativ metod har inneburit att vi kunnat göra en sammanställning för att få en överblick av materialet, vilket innebar en fördel. Det semiotiska inslaget gav oss möjlighet att beskriva personernas utseende samtidigt. Om vi enbart hade analyserat enstaka bilder, hade vi inte fått en sammanvägd bild av hur våra diskrimineringsgrunder syns i resultatet.

Vi är medvetna om att vår undersökning baseras på ett litet underlag, och representerar därför inte en generell bild av det faktiska läget, men vi anser ändå att det går att dra några slutsatser utifrån vårt resultat.

En nackdel med metoderna var dock att etnicitet inte nämndes i samband med den största andelen bilder och att försöka fastställa etnicitet utan att det fanns något som angav denna i tillhörande text, innebar en svårighet att sammanställa bilderna kvantitativt.

Eftersom vi använt oss av semiotisk analys valde vi att arbeta med kategorier för att kunna undersöka hur de olika diskrimineringsgrunderna framställs i olika situationer. Om vi enbart hade räknat alla bilder och analyserat dem hade resultatet möjligen varit annorlunda, men vi bedömer inte att det skulle inneburit några betydande skillnader. Valet av kategorier innebar dock fördelar när vi genomförde vår analys gällande exempelvis hur sexuell tillhörighet framställs i relationer.

Vid genomförandet av undersökningen visade det sig att *Språkkraft* inte visade några familjekonstellationer och inte kunde tas med i resultatet, vilket innebär att analysen gällande *familj* inte får samma underlag som kategorin *fritid och vänskap*.

Vid ett fåtal tillfällen har det varit svårt att utläsa personernas kön. I dessa fall har vi angett det som *hen* om det varit svårtolkat eller *oidentifierbar* om det inte alls har kunnat utläsas.

7. 2 Diskussion och analys av våra resultat

Syftet med uppsatsen har varit att utifrån de tre diskrimineringsgrunderna etnicitet, sexuell tillhörighet och funktionsnedsättning undersöka och normkritiskt granska hur och om skolans värdegrund och uppdrag återspeglas i fyra av de läromedel som används på kurser i svenska som andraspråk för nyanlända elever i årskurs 4-6 och kurs B på SFI.

Genom vår undersökning har vi velat få svar på vem som får synas och representeras i några utvalda läromedel, om normer och stereotyper upprätthålls samt om det finns skillnader mellan läromedel för SFI och för Sva i årskurs 4-6.

I inledningen av denna uppsats lyfte vi fram skolans värdegrund, som alla skolor enligt Skollagen är skyldiga att följa: i den svenska skolan får ingen diskrimineras eller särbehandlas.

Enligt Burrs (2003) socialkonstruktivistiska teori bör vi ifrågasätta det vi kanske tar för givet och ser som självklart och utifrån detta perspektiv har vi granskat läromedlen. Vi har även utgått ifrån den semiotiska analysen enligt Eriksson och Göthlund (2005), i vilken som tidigare nämnt den tolkade bilden på något sätt kommunicerar med en tänkt mottagare och även att bilden också ingår i en kontext där den “bär ett budskap” och “genererar värderingar”. Lövkrona och Rejmer (2016) lyfte fram vikten av att reflektera över vilka rådande normer som presenteras i det material som används i skolan.

Det har i arbetet skett genom att vi analyserat det utvalda materialet och ifrågasatt samt normkritiskt granskat både vad vi sett och inte sett - exempelvis att vi inte kunnat fastställa individens etnicitet om det inte uttryckligen har nämnts i texten, vilket var en lärdom under arbetets gång. I vårt arbete har det varit värdefullt att utgå från det socialkonstruktivistiska synsättet, då vi genom att ha en kritisk blick när vi granskat materialet gjort upptäckter om stereotypa eller normativa beskrivningar som vid en första anblick skulle gått oss förbi. Detta gäller exempelvis de bilder från SFI-läromedel som nämns under *7.2.1 Etnicitet* nedan. Ur detta perspektiv har vi kunnat observera att synliga funktionsnedsättningar i stort sett inte inkluderas samt att sexualitet porträtteras som mycket normativt, se kapitlen *Funktionsnedsättning* samt *Sexuell läggning* nedan för vidare analys.

7. 2. 1 Etnicitet

Enligt både Johnsson Harrie (2016) och Mattlar (2008) fanns det i deras forskning ett tydligt “vi” och “de” i de utvalda läromedlen. Enligt Mattlar (2008) fanns i läromedlen också dolda

budskap och en kontrast mellan den svenska identiteten och “den andre”. I vår undersökning upplevde vi vid ett flertal tillfällen en svårighet att fastställa individernas etnicitet - emellertid fanns det i läromedlen för SFI en relativt stor andel ljushyade personer på bilderna och framför allt var ljushyade personer klart överrepresenterade på offentliga platser, vilket till viss del bekräftar vad Mattlar (2008) diskuterar.

I *Fördel* går det att utläsa vad individerna, som är av olika etniciteter, har för fritidsintressen. På de bilder där eleverna utför sina fritidsaktiviteter skildras de som glada och välmående när de utför dem. Resultatet av vår undersökning går därmed emot det som Deckman, Fulmer, Kirby, Hoover och Mackall (2018) kom fram till i sin analys av amerikanska läroböcker i hälsa. Där förekom andra hudfärger än den ljusa, men oftast skildrades då de individerna, och i viss mån deras fritid, i negativa sammanhang.

Dock kan några av fritidsintressena, som återges i läromedlet, upplevas som stereotypa och normativa utifrån individernas kön eller etnicitet. I *Fördel* sitter den syriska flickan Amina och läser samt tittar på film, den afghanske pojken Namir spelar fotboll och Binh från Vietnam hjälper andra med läxor medan han gör sina egna, vilket enligt Butler (2003) kan ses som ett återskapande av stereotypa könsnormer (se bilaga 1)

En upptäckt är att det finns en tydlig svensk eller “västerländsk” etnicitet i läromedlen för SFI, då detta är den mest representerade etniciteten med 18% av bilderna. Övriga representerade etniciteter är mer vaga och diffusa, eller representeras inte lika starkt med några kulturella markörer. “Den svenske” visas leende på ett stort antal bilder, vilket kan tolkas som att läromedlen vill visa en positiv och öppen bild av svenskar. “Den svenske” är även heterosexuell, blond och lever i tvåsamhet med i genomsnitt två barn. Enbart en uttalat ensamstående förälder förekommer, i Sva-läromedlet *Fördel* porträtteras en ensamstående svensk mamma. “Den svenske” utmanar därmed inga normer utan återskapar dem snarare.

Den icke-svenska familjen porträtteras några gånger, men deras etnicitet följer på flera bilder västerländska normer vad gäller exempelvis klädval och antal barn.

Som exempel kan nämnas den uttalat icke-svenska familjen som visas på sidan 158 i *Framåt B*, se bilaga 2, och består av man, kvinna och 2 barn. Vid närmare analys av bilden enligt Burr (2003) tycks familjerna snarare porträttera en västerländsk etnicitet, och detta upprepas på flera av bilderna i läromedlet.

Bilden på sidan 158 i *Framåt B* visar en mörkhyad familj, där mannen i familjen uppges “skicka pengar till hemlandet”. Han skickar 1200 kr, vilket skickar signaler till läsaren att

familjen kommer från ett land med låg BNP eller ett land där en del av befolkningen har det sämre ställt. Samtidigt signalerar bilden västerländska normer och traditioner: På bilden bär både man och kvinna t-shirt, de har 2 barn och hela familjen cyklar tillsammans. Att cykla är inte vanligt i många länder som de tänkta mottagarna kommer ifrån, och då särskilt gällande kvinnor. Samtliga i familjen bär t-shirt och kvinnan bär utsläppt hår.

Vi vet ingenting om den ovan nämnda familjens religion, men värt att nämna är att de är klädda i t-shirt vilket är ett återkommande plagg även bland andra familjer som porträtteras som "icke-svenska" i det utvalda läromedlet. Att bära plagg som t-shirt inte är självklart bland alla muslimer enligt vad som i Koranen beskrivs som *Awrah* ("Awrah" 2017, 18 april), vilket påbjuder att hår, armar och ben ska täckas hos kvinnan. Det är oklart om detta är ett medvetet grepp från läromedelsförfattarna, eller om det helt enkelt saknats analys vid valet av bilder.

Klart är att bilden inte är representativ för den utvalda läsaren, främst gällande klädvalet - en stor del av de elever som just nu befinner sig på SFI:s studieväg 1 och 2 och läser kurs b, kommer från muslimska länder och/eller länder i mellanöstern, enligt bland annat SCB (2015) och många av dem antas helt eller delvis följa *Awrah*, eller av andra kulturella skäl välja att inte klä sig i t-shirt. Detta är enligt den ena uppsatsförfattaren ett plagg som inte är särskilt vanligt i hennes klassrum med elever från studieväg 1 på SFI - samtidigt är det mycket vanligt att täcka håret bland de kvinnliga eleverna.

De flesta familjerna i samtliga av de analyserade läromedlen porträtterades med i genomsnitt 1-2 barn, även de som inte ska föreställa att vara svenska. I erfarenhet av SFI-lärare är eleverna, som en av arbetets författare möter i sina klassrum, ofta mycket yngre när de får sitt första barn, och de har ofta också fler än två barn vilket bekräftas av statistik från SCB (2008, 2006). Även detta skulle kunna ses som ett exempel på hur familjerna i läromedlen på flera sätt representerar en västerländsk etnicitet, vilket även visar hur de tilltänkta mottagarna av dessa bilder inte syns och representeras i materialet.

Ett annat tankeväckande exempel förekommer i *Lyckas med svenska 2*, (se bilaga 3). Enligt bilderna och den tillhörande bildtexten beskrivs individernas etnicitet som somalisk. En närmare granskning av individerna på bilderna, deras ansiktsdrag, hudfärg samt deras klädval signalerar att åtminstone vissa av dem inte kommer från det land de enligt texten tillhör, det vill säga Somalia. Självklart kan undantag finnas vad gäller utseendet och klädval, men den ena uppsatsförfattaren reagerade starkt på just dessa bilder.

7. 2. 2 Sexuell läggning

I vårt utvalda material förekommer enbart heterosexuella relationer, både i läromedlen för SFI och för Sva årskurs 4-6. De relationer mellan personer samt familjer som förekommer är heteronormativa - de består i de flesta fallen av mamma, pappa och 1-2 barn där föräldrarna dessutom tycks ha samma etnicitet.

I den tidigare forskning som vi tog del av förekom homosexualitet vid vissa tillfällen i läromedlen, dock oftast som en representation för "den homosexuelle" eller "den andre" där heterosexualiteten ändå var norm. Vårt underlag är mycket litet, men det visar uteslutande heterosexualitet vilket gör att representationen alltså är obefintlig.

Här återkopplas till Karlssons (2017) teori om modellinläring där bilder fungerar som förebilder eller modeller för läsaren/mottagaren, samt Smedler och Drake (2008) som diskuterade hur heteronormen genom överrepresentation blir rådande och ett "krav". Utifrån vårt resultat konstateras här att de utvalda läromedlen osynliggör all annan sexualitet än den heterosexuella och de förebilder som visas eller "lärs in" enligt Karlsson (2017) följer konsekvent en heteronorm. Resultatet visar också att enligt Rönnqvist (2008) osynliggörs och diskrimineras de mottagare av läromedlen som inte identifierar sig som heterosexuella.

På denna punkt lever de utvalda läromedlen inte upp till skolans värdegrund och uppdrag. Enligt Graeske (2010) kan man argumentera för att samtliga av de utvalda läromedlen rentav strider mot skolans värdegrund och uppdrag.

7.2.3 Funktionsnedsättning

Tidigare forskning, som Skolverket (2007) samt Hodkinson, Ghajarieh och Salami (2018), visade (o)synlighet av funktionsnedsättning i läromedel och detta stämmer till större delen överens med vårt resultat. Dock kom Lechinskaya (2017) fram till att det fanns större representation av funktionsnedsättning i mer nytgivna läromedel, men detta motsäger alltså våra resultat då samtliga av våra läromedel är nytgivna men fortfarande innehåller en låg representation av funktionsnedsättningar. Dock ser vi skillnader sinsemellan våra utvalda läromedel:

I läromedlen för SFI porträtterade 1% av bilderna någon form av funktionsnedsättning vilket medför att denna diskrimineringsgrund är i princip osynlig i dessa läromedel och det är åter tal om institutionell diskriminering enligt Rönnqvist (2008). Då funktionsnedsättning förekommer visas äldre personer och deras funktionsnedsättning nämns ej i tillhörande text. I läromedlen för Sva var representationen också låg, 3%, men i Sva-läromedlet *Fördel* finns

det i en av familjerna som porträtteras en pojke som sitter i rullstol (se bilaga 4). Denna representation ser vi som positiv då sammanhanget inte i sig representerar funktionshindret - barnet representerar helt enkelt en del av en familj. Utifrån en semiotisk analys där de nyanlända eleverna ses som mottagare av bildernas budskap, kan bildvalet tolkas som att det finns en vilja hos författaren att tydliggöra mångfalden samt visa på alla människors lika värde. Dock är representationen enligt vår uppfattning alldeles för låg.

7.2.4 Sammanfattande slutsatser

Vårt resultat visar sammanfattningsvis en bild som i stort dessvärre bekräftar det tidigare forskning kommit fram till, framför allt när det gäller sexualitet och funktionsnedsättning.

Läromedel kan enligt Eilard (2010) fungera som normskapare eller rentav "som symboliska (re)konstruktioner av sina samtiders rådande normer, värderingar och ideal" (Eilard 2010, s 22) och Rönnqvist (2008) beskrev hur den institutionella diskrimineringen kan visa sig i läromedel genom att vissa grupper inte syns och framställs som något icke-normativt eller annorlunda.

Vårt resultat pekar på att de rådande normer som våra utvalda läromedel (re)konstruerar är en osynlighet av funktionsnedsättningar och en heterosexuell norm, och det sker en genomgående institutionell diskriminering gentemot funktionshindrade samt personer med annan sexualitet än heterosexuell. Vid ett flertal tillfällen skildras också etnicitet på ett till synes oreflekterat sätt, som i exemplet ovan med de somaliska kvinnorna på bilaga 3.

Läromedlen för vuxna respektive barn skiljer sig åt på vissa punkter, framför allt när det gäller etnicitet där representationen av olika etniciteter samt icke ljushyade var större än de ljushyade i Sva-läromedlen. Som exempel presenteras i inledningen av *Fördel* barn från alla världsdelar. Möjligen vill författaren ge bilden till den nyanlända eleven att Sverige är ett mångkulturellt samhälle. En möjlig orsak till den ökade representationen i Sva-läromedlen skulle kunna vara att det i grundskolan arbetas mer med värdegrundsarbetet än inom vuxenutbildningen.

Några positiva undantag förekom dock. Exempelvis konstaterades att det fanns bilder på individer som ej gick att könsbestämma, bland annat fångade bilder på en fiskare i *Språkkraft* vårt intresse. Hen gick inte att identifiera vare sig utifrån bildsammanhanget eller texten utan nämns bara som "fiskaren". En kvinnlig fotbollsdomare som dömer en match i pojkfotboll i *Språkkraft* kan också ses som ett försök till en normbrytande representation enligt Lövkrona och Reimer (2016) eftersom det är mycket ovanligt att en kvinna dömer herr/pojkfotboll

(Martinez 2018). Den kan även ses som en positiv modell för inläring enligt vad Karlssons (2017) beskriver om modellinläring. Bilden utmanar avslutningsvis även stereotypa mönster om kvinnliga och manliga egenskaper enligt Butler (1990). På så sätt kan läromedlet påverka och skapa en förebild för mottagarna.

Vår undersökning visar att det som lärare kan bli komplext att arbeta utifrån en likabehandlingsplan med eleverna och argumentera för allas lika värde, om eleverna samtidigt tar del av ett läromedel där inte alla syns eller representeras. Här blir lärarens roll mycket viktig - en lärare som medvetet och aktivt arbetar med, alternativt väljer eller väljer bort vissa läromedel, kan på så sätt främja ett mer aktivt likabehandlingsarbete som har sin utgångspunkt i skolans värdegrund. Här kan studien förslagsvis användas som underlag vid en studiedag, för att öka medvetenheten eller ligga som underlag för en diskussion. Skolledning och lärarkollegium har även de ett ansvar att gemensamt diskutera och söka efter normer som på olika sätt osynliggör individer och på så sätt, i förlängningen, är med och bidrar till en strukturell och institutionell diskriminering.

7.2.5 Förslag till framtida forskning

Ett flertal tidigare granskningar av läromedel är redan genomförda, men denna typ av undersökningar fortsätter enligt vår uppfattning och vårt resultat att vara mycket relevanta. En anledning till fortsatt relevans är att innehållet i läroplanerna ändras, medan vissa grupper konsekvent osynliggörs i läromedlen.

I vår undersökning var det flera saker vi av tidsskäl inte hade möjlighet att undersöka vidare och dessa hade med fördel kunnat vara underlag i fortsatt forskning. Exempelvis hade det varit intressant att analysera samtliga bilder i läromedlen, och det hade även varit mycket givande att se vad en undersökning av ett större underlag av läromedel hade visat.

När vi skulle välja material för undersökningen, upptäckte vi att det finns ett mycket större utbud av läromedel för SFI än för Sva, vilket förmodas bero på att Sva i grundskolan är ämnesintegrerat medan SFI är en enskild kurs. Därför har den komparativa aspekten möjligen varit svår att bibehålla i en större undersökning. Dock hade en mer omfattande undersökning av SFI-läromedel varit genomförbar samt spännande att ta del av. En annan aspekt att ta vidare skulle kunna vara att undersöka de faktiska mottagarnas åsikter om läromedlen, och då särskilt de bilder som analyserades under *etnicitet*, där till synes slumpvis valda bilder får representera vissa etniciteter.

Utifrån ett genusperspektiv skulle det också vara genomförbart med en semiotisk analys av

bilder på individer som kan uppfattas som både man och kvinna.

Avslutningsvis skulle det även vara av relevans att undersöka hur andra förlag har arbetat med skolans värdegrund i sina läromedel för dessa verksamheter samt undersöka hur stor mängd av våra undersökta läromedel som köps in och används inom undervisning i SFI och Sva.

Källförteckning

Awrah (2017, 18 april) i *Wikipedia*. Hämtad 2018-12-25 från <https://sv.wikipedia.org/wiki/Awrah>

Brusewitz, T och Renlund, B (2015) *Framåt B - textbok*, (2:a uppl) Stockholm, Natur och Kultur

Burr, V (2003) *Social constructivism*. London, Routledge. Hämtad 2018-12-30 från: <https://www-dawsonera-com.ezproxy.ub.gu.se/readonline/9781315715421>

Butler, J (1990) *Genustrubbel - feminism och identitetens subversion*. Göteborg, Daidalos

Calderon, A. (2015). *Hur väljs och kvalitetssäkras läromedel?* Stockholm: Skolverket.

Eilard, A (2008), *Modern, svensk och jämställd: om barn, familj och omvärld i grundskolans läseböcker 1962-2007*. Malmö: Lärarutbildningen, Malmö högskola. Hämtad 2018-12-30 från:

http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/5588/avhandling_eilard.pdf?sequence=3&isAllowed=y

Deckman, Sherry L; Fitts Fulmer, Ellie; Kirby, Keely; Hoover Katherine & Subira Mackall, Abena (2018) *Numbers are Just Not Enough: A Critical Analysis of Race, Gender, and Sexuality in Elementary and Middle School Health Textbooks* Educational Studies, 54:3, 285-302 Hämtad 2018-12-30 från: <https://www-tandfonline-com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/00131946.2017.1411261?scroll=top&needAccess=true>

Diskrimineringsombudsmannen (2018) *Diskrimineringsgrunderna*. Hämtad 2018-09-03 från <http://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/>

Eriksson, Y & Göthlund, A (2004). *Möten med bilder: analys och tolkning av visuella uttryck*. Lund: Studentlitteratur

Graeske, C (2010) *Värdefull eller värdelös? Om värdegrund och genus i läromedel i svenska*, i Tidskrift för litteraturvetenskap 40, nr 3 (Lund: Föreningen för utgivandet av Tidskrift för

litteraturvetenskap, 2010), s. 121-128. Hämtad 2018-12-31 från <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/tfl/article/view/510/484>

Göteborgs stad kurskatalog (2018) *Antagningskrav för studier i svenska som andraspråk på grundnivå*. Hämtad 2018-12-21 från: <https://goteborg.alvis.gotit.se/Admin/Print/Rapport.aspx?x2=x2&kursid=39391>

Hodkinson, Ghajarieh & Salami (2018) *An analysis of the cultural representation of disability in school textbooks in Iran and England*. Education 3-13, 46:1,27-36

Hämtad 2018-13-30 från:

<https://www-tandfonline.com.ezproxy.ub.gu.se/doi/full/10.1080/03004279.2016.1168861?scroll=top&needAccess=true>

Israelsson, L (2016) *Ayatollans fatwa: Kvinnor i Iran förbjuds cykla offentligt*. Hämtad 2018-12-25 från <https://www.expressen.se/geo/ayatollans-fatwa-kvinnor-i-iran-forbjuds-cykla-offentligt>

Johnsson Harrie, A. (2016) *En granskning av läroböcker i samhällskunskap och historia för åk 7–9 med fokus på rasism, främlingsfientlighet och intolerans*. Stockholm: Forum för levande historia. Hämtad 2018-12-30 från <http://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1051287/FULLTEXT01.pdf>

Larsson, H och Rosén, M (2006). *En granskning av hur sexuell läggning framställs i ett urval av läroböcker. Underlagsrapport till Skolverkets rapport "I enlighet med skolans värdegrund?"* Lärarhögskolan, Stockholm. Hämtad 2018-09-14 från <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1095421/FULLTEXT01.pdf>

Leschinskaya, E (2017) *English language textbooks as a medium for teaching about diversity in Finnish upper secondary schools: Recent practices and latest trends*. Masters thesis in education. Oulu, Faculty of education, University of Oulu. Hämtad 2018-10-19 från <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201709082862.pdf>

Långström, S (1997) *Författarröst och lärobokstradition En historiedidaktisk studie* Department of history, Umeå universitet, Umeå. Hämtad 2018-12-30 från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:570315/FULLTEXT01.pdf>

- Lövkrona, I och Rejmer, A (2016) *Normkritik - en metod i värdegrundsarbetet*. Lund, Lunds
- Mattlar, J (2008) *Skolbokspropaganda? En ideologianalys av läroböcker i svenska som andraspråk (1995-2005)*. Faculty of Educational Sciences, Department of Curriculum Studie. Uppsala universitet. Hämtad 2018-10-05 från <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:172855/FULLTEXT01.pdf>
- Martinez, J (2018) *På herrmatcher måste jag tänka mer på kroppsspråket* Intervju med Maral Mkirzai i Fotbollsmagasinet nr 1 2018. Solna, Svenska Fotbollsförbundet
- Hämtad 2019-12-31 från <http://www.e-magin.se/paper/5zqkr3vr/paper/1#/paper/5zqkr3vr/4>
- Ojala, T (2017) *Språkkraft - Svenska för nyanlända åk 4-6*. Malmö, Gleerups.
- OHCHR (2018) *Universal Declaration of Human Rights*. Hämtad 2018-12-31 från <https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=swd>
- Patel, R. & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (3:e uppl). Lund: Studentlitteratur.
- Rönnqvist, S (2008) *Från diversity management till mångfaldsplaner? Om mångfaldsidén spridning i Sverige och Malmö stad*. Lund Studies in Economic History 48. Lunds universitet.
- Hämtad 2018-12-31 från <https://lup.lub.lu.se/search/ws/files/5889430/1263671.pdf>
- Røthing, Å (2017) *Sexual orientation in Norwegian science textbooks: Heteronormativity and selective inclusion in textbooks and teaching*. Teaching & Teacher Education. Oct 2017, Vol. 67, p143-151. 9p. Hämtad 2018-10-26 från <http://search.ebscohost.com.ezproxy.ub.gu.se/login.aspx?direct=true&db=ehh&AN=124755930&site=ehost-live>
- Stensson, H och Sahlin, P (2016) *Fördel - Sva för nyanlända åk 4-6*. Stockholm, Natur och Kultur
- Skolverket (2007) *Funktionshinderns (o)synlighet i läromedel* Hämtad 2018-09-14 från https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/publikationer/svid12_5dfee44715d35a5cdfa2899/55935574/wtpub/ws/skolbok/wpubext/trycksak/Blob/pdf1761.pdf?k=1761

Skolverket (2013) *Läroplan för vuxenutbildningen*. Hämtad 2018-12-31 från <https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-svenska-for-invandrare-sfi/laroplan-for-vux-och-kursplan-for-svenska-for-invandrare-sfi/laroplan-lvux12-for-vuxenutbildningen>

Skolverket (2012) *Läroplan för SFI*. Hämtad 2018-12-31 från <https://www.skolverket.se/undervisning/vuxenutbildningen/komvux-svenska-for-invandrare-sfi/laroplan-for-vux-och-kursplan-for-svenska-for-invandrare-sfi>

Skolverket (2011, 2016, 2018) *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. Hämtad 2018-09-03 från <https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan>

Skolöverstyrelsen (1962) *Läroplan för grundskolan* (Skolöverstyrelsens skriftserie, 60). Stockholm. Hämtad 2018-12-30 från: <http://hdl.handle.net/2077/50232>

Skolöverstyrelsen (1969) *Läroplan för grundskolan. 1, Allmän del*. Stockholm: Utbildningsförl. Hämtad 2018-12-30 från: <http://hdl.handle.net/2077/30902>

Skolöverstyrelsen. (1980) *Läroplan för grundskolan. Allmän del: Mål och riktlinjer, kursplaner, timplaner (SÖ:s publikation Läroplaner; 1980:1/3)*. Stockholm: Liber Läromedel/Utbildningsförlag. Hämtad 2018-12-30 från <http://hdl.handle.net/2077/31016>

Skolöverstyrelsen. (1983). *Mål och riktlinjer Lvux 82*. Stockholm: Liber Utbildningsförlag hämtad 2018-12-31 från: <http://hdl.handle.net/2077/30945>

Statistiska Centralbyrån (2018) *Antal barn per födelseland 1970-2017 samt framskrivning 2018-2070*. Hämtad 2018-12-25 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningsframskrivningar/befolkningsframskrivningar/pong/tabell-och-diagram/antal-barn-per-kvinna-efter-fodelseland-19702017-samt-framskrivning-20182070/>

Statistiska Centralbyrån (2008) *Barnafödande bland utrikes födda*. Valfärd nr 4 (2008) Hämtad 2018-12-25 från https://www.scb.se/statistik/publikationer/le0001_2008k04_ti_09_a05ti0804.pdf

Statistiska Centralbyrån (2018) *Medelålder för förstagångsföräldrar 2013-2017 jämfört med 2008-2013*. Hämtad 2018-11-23 från <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/befolkning/befolkningens-sammansattning/befolkningsstatistik/pong/tabell-och->

diagram/topplistor-kommuner/medelalder-for-forstagangsforaldrar/

Statistiska Centralbyrån (2006) *Stora utbildningsskillnader mellan invandrargrupper.*

Hämtad 2018-12-25 från

https://www.scb.se/statistik/_publikationer/BE0801_2006K04_TI_02_A05ST0604.pdf

Statistiska centralbyrån (2016) *Syrier vanligast bland asylsökande 2015.*

Hämtad 2018-12-31 från <https://www.scb.se/sv/Hitta-statistik/Artiklar/Syrier-vanligast-bland-asylsokande-under-2015/>

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap.* Lund: Studentlitteratur.

Sveriges radio (2016) *Kurs för vuxna lär kvinnor med utländsk bakgrund att cykla.* Hämtad

2018-12-25 från <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=4916&artikel=6440247>

SFS 2010:800. *Skollag.* Stockholm. Utbildningsdepartementet Hämtad 2018-12-31 från

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Utbildningsdepartementet. (1994). *Läroplaner för det obligatoriska skolväsendet och de frivilliga skolformerna Lpo 94: Lpf 94.* Stockholm: Utbildningsdepartementet. Hämtad 2018-

12-31 från: <http://hdl.handle.net/2077/31298>

Vardeblom, K (2018) *Lyckas med Svenska 2, textbok Sfi B.* Lund, Studentlitteratur

Referenser

Henningson, S och Nordell, E (2017) *Normer och läromedel*. Hämtad 2018-09-03 från <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1118137/FULLTEXT01.pdf>

Isaksson, M (2015) *De flesta, men inte alla*. Hämtad 2018-09-03 från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:823620/FULLTEXT01.pdf>

Persson, I (2015) *Att spegla samhällets mångfald?* Hämtad 2018-09-03 från <https://liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1110000/FULLTEXT01.pdf>

Åkesson, E (2016) *Vem representeras i materialet?* Hämtad 2018-09-03 från <https://www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund/framlingsfientlighet-och-rasism/koll-pa-framlingsfientlighet/download/18.5dfce44715d35a5cdfa1315/1503564315252/Vem-representeras-i-materialet.pdf>

Bilagor

Bilaga 1- Fritidsintressen i *Fördel-sva* för åk 4-6

6 Binh är hjälpsam.
Han hjälper mig med läxan.

Han tänker på fotboll.

Jag lä

Bilaga 2- Familj från *Framåt B*

Bilaga 3: Kvinnor som porträtteras som somalier i *Lyckas med svenska*

Bilaga 3 Familj där en familjemedlem har en funktionsnedsättning *Fördel-sva* för åk 4-6

